

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Eliška Kysilková

Násilná kriminalita

Diplomová práce

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci na téma Násilná kriminalita vypracovala samostatně, a že jsem citovala veškeré použité zdroje.

V Ostravě dne 29.7.2013

Seznam zkratek

IKSP	Institut pro kriminologii a sociální prevenci
Trestní zákon	Zákon č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů
Trestní zákoník	Zákon č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů
Sb.	Sbírka zákonů
TČ	Trestný čin
Trestní řád	Zákon č. 141/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů
TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů
Zákon o soudnictví ve věcech mládeže	Zákon č. 2018/2003 Sb., ve znění pozdějších předpisů
OČTR	Orgán činný v trestném řízení
OSPD	Orgán sociálně právní ochrany dětí

Obsah	
Seznam zkratk	3
Úvod	6
1. Vymezení základních pojmů	7
1.1 Agrese	7
1.2 Násilí	10
2. Charakteristika násilné kriminality a její zařazení do kriminality obecné	13
2.1 Kriminalita jako hromadný jev	14
2.2 Registrovaná a latentní kriminalita	14
2.3 Oficiální prameny registrované kriminality	17
2.3.1. Policejní kriminální statistiky	18
2.3.2. Statistika justiční	19
2.3.3. Statistiky pomocných orgánů v trestním řízení	19
3. Fenomenologie	22
3.1. Analýza stavu násilné kriminality	22
3.2 Analýza úrovně kriminality	22
3.3 Analýza struktury kriminality	23
3.4 Struktura a dynamika násilné kriminality po roce 1989	25
4. Etiologie kriminality	28
4.1. Příčiny kriminálního jednání dle psychologie	28
4.2. Příčiny násilné kriminality	29
4.3 Kriminogenní faktory	29
5. Charakteristika vybraných násilných trestných činů a jejich vývoj	33
5.1 Trestný čin vraždy	33
5.2 Trestný čin zabití	37
5.3 Trestný čin nebezpečného pronásledování	39
6. Specifika násilné kriminality	41
6.1 Pachatel	41
6.1.1. Typologie pachatele	43
6.1.2. Pachatel násilné kriminality	45
6.2. Děti a mladiství jako pachatelé	48
6.2.1. Násilná kriminalita mladistvých	50
6.2. Oběť	50
6.2.1. Osoba oběti	51

7. Kontrola násilné kriminality	54
7.1. Strategie represivní	54
7.1.1. Teorie konsekvencialistická	54
7.1.2. Retributivní přístup.....	56
7.2. Prevence.....	56
7.2.1. Sociální prevence.....	56
7.2.2. Situační prevence.....	57
7.2.3. Prevence viktimologická	57
7.3. Kontrola násilné kriminality	59
7.4. Systém prevence kriminality v ČR.....	62
Závěr.....	65
Anotace.....	67
Summary.....	68
Seznam použité literatury	69
Monografie	69
Odborný časopis	71
Noviny	71
Internetové stránky	71
Právní předpisy	73
Soudní rozhodnutí.....	73

Úvod

Násilná kriminalita je sociálně patologickým jevem dnešní společnosti. Tím nechci tvrdit, že násilí tady v dřívějších dobách neexistovalo. Ano, násilí je součástí přirozenosti člověka, bohužel v posledních dobách přibývají případy, které můžeme sledovat v médiích, překvapující obzvláštní brutalitou pachatelů, že se společnost podivuje nad jejich chováním s dotazem, kde se v nich bere taková zloba, případně zda tomu lze zabránit.

Navíc se neustále snižuje věk prvního spáchání trestného činu, nezřídka páchají trestnou činnost mladiství, často i ve skupinách, a právě tyto typy pachatelů se vyznačují obzvláštní lhostejností k hodnotám a zájmům chráněným trestním zákonem.

Lidé sledující každý den zpravodajství snadno nabydou názoru, že svět není bezpečným místem, z čehož vyplývají obavy o životy jejich a jejich blízkých. Volají proto pro spravedlnosti, což je z jejich pohledu zpřísnění represe.

Bohužel přísnější tresty ukládané pachatelům trestných činů, tedy delší odnětí svobody, mohou přinést pravý opak, tedy vychovat z pachatele začátečníka profesionálního pachatele a v důsledku ještě zvýšit rizika pro společnost.

Ve své práci bych chtěla zhodnotit komplexně problematiku násilné kriminality s cílem objasnit kořeny násilné kriminality v lidské společnosti a posléze se zaměřit na její kontrolu.

Má diplomová práce je strukturována do sedmi kapitol, přičemž v kapitole první se zaměřuji na výklady základních pojmů jako je agrese, násilí a hostilita, které posléze provázejí celou mou práci.

V kapitole druhé charakterizuji násilnou kriminalitu a její následné zařazení v rámci kriminality obecné.

V třetí kapitole se věnuji analýze stavu, struktury a vývoje násilné kriminality v České republice, přičemž přikládám statistické údaje o násilné kriminalitě.

V kapitole čtvrté se zaměřuji na příčiny násilné kriminality.

V páté kapitole zaznamenám změny, ke kterým proběhlo ve kvalifikaci vybraných trestných činů z důvodu účinnosti nového trestního zákona č. 40/2009 Sb.

V kapitole šesté se věnuji vymezení pachatele a oběti a kapitola sedmá je zaměřena na kontrolu násilné kriminality.

1. Vymezení základních pojmů

Na úvod bych se zaměřila na výklad pojmů agrese a násilí jak z hlediska kriminologického, tak trestněprávního, jejichž pochopení je nutné pro porozumění dalšímu textu.

1.1 Agrese

Důležitým pojmem vztahujícím se k násilné kriminalitě je agrese, která bývá nadřazována pojmu násilí, jako její obecnější forma. **Agrese** je tedy jakékoliv chování s cílem záměrně ublížit osobě či poškodit věc, tedy je vedena záměrem ublížit, kdežto u násilného chování je navíc doprovodným znakem krajní poškození oběti.¹

Agresi můžeme dělit z následujících hledisek

- Dle **afektů**, které ji provázejí, rozlišujeme agresi na **ofenzivní** a **defenzivní**.

Afekt je krátkodobý silný citový stav vznikající jako odpověď na určitý podnět v konfliktní situaci (náhlá změna, která může znamenat zisk nebo ztrátu či ohrožení hodnot, zájmů nebo samotné existence člověka), kdy síla odpovědi je odvislá od síly podnětu. Doprovodným afektem ofenzivní agrese je zlost, zatímco defenzivní bývá zapříčiněna strachem.^{2 3}

Agresi můžeme dělit dle následujících kritérií:

- Dle **cíle chování** rozlišujeme emocionální a instrumentální agresi.

Pro **instrumentální agresi** je typické, že násilí slouží k dosažení cíle, tedy jde o jednání plánovité, které nedoprovází emoce, její intenzita je spíše nízká s kratší dobou trvání, pachatel nepocítuje frustraci, potenciál trestného činu je nízký. U **emocionální agrese** tato není prostředkem, ale cílem sama o sobě, bývá reakcí na určitou konfliktní situaci, tedy jde o jednání neplánované provázené silnými emocemi, vyznačující se až brutalitou, častá je rovněž intoxikace alkoholem, potenciál trestného činu je vysoký.^{4 5 6}

- Moyerova klasifikace dělí druhy agrese dle **podnětů**:

¹ SPURNÝ Joža; ČERVENÝ, Viktor. *Násilí z pohledu společenských věd*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference 20. září 2007. Praha: Policejní akademie ČR, 2007. s. 75-78.

² NETÍK, K., NETÍKOVÁ, D., HÁJEK, S. *Psychologie v právu*. 1. vydání. Úvod do forenzní psychologie. Praha: C. H. Beck, 1997. s. 57.

³ SPURNÝ, Joža. *Psychologie násilí: o psychologické podstatě násilí, jeho projevech a způsobech psychologické obraně proti němu*. 1. vydání. Praha: Eurounion, 1996. s. 21.

⁴ ČERMÁK, Ivo. *Lidská agrese a její souvislosti*. 1. vydání. Žďár nad Sázavou: Fakta, 1998. s. 10.

⁵ NETÍK, K., NETÍKOVÁ, D., HÁJEK, S. *Psychologie v právu*. 1. vydání. Úvod do forenzní psychologie. Praha: C. H. Beck, 1997. s. 57.

⁶ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005. s. 382.

- Predátorská agrese-pohybující se kořist
 - Agrese mezi samci-nastolení hierarchie ve skupině
 - Agrese vyvolaná strachem-ohrožení jedince
 - Dráždivá agrese-frustrace, bolest, hlad
 - Mateřská agrese-ohrožení potomka
 - Sexuální agrese-stejně podněty, které jsou příčinou sexuálních reakcí
 - Agrese jako obrana teritoria-narušení vlastního území⁷
- Dle **chování oběti** rozeznáváme vyprovokovanou agresi a spontánní agresi, u které oběť nepřispívá ke vzniku agrese.
 - Z hlediska **míry agrese** může být buď přiměřená, tedy trvající pouze po dobu nutnou k dosažení cíle nebo neadekvátní trvající nepřiměřeně dlouho, u které dochází ke zbytečnému týrání oběti.
 - Dle **množství původců** agrese může být individuální, tedy jeden agresor, dyadická, páchanou ve dvojici či skupinová, které se účastní více než dva pachatelé⁸
 - Z hlediska **objektu** rozlišujeme na agresi:
 - přímou, tedy útočící na člověka, ke kterému má agresor negativní vztah
 - nepřímou zacílenou na hodnoty pro objekt agrese významné, jejichž poškození pociťuje objekt jako újmu svou vlastní
 - přesunutou, kdy dochází k vybití afektu na náhradním objektu
 - imitativní, při které agresori napodobují své předchůdce a útočí na nováčky.
 - invertovanou, tedy autoagresi, namířenou vůči vlastní osobě, jejímž krajním projevem je sebevražda⁹

Z hlediska **projevu** pak na **verbální** a **fyzickou** agresi. U fyzické agrese přímé dochází k útoku na fyzickou integritu objektu, u nepřímé fyzické agrese k ničení majetku patřícímu objektu agrese. Přímou verbální agresi jsou nadávky, zatímco nepřímou verbální agresi jsou např. pomluvy.¹⁰

⁷ ČERMÁK, Ivo. *Lidská agrese a její souvislosti*. 1. vydání. Žďár nad Sázavou: Fakta, 1998. s. 10.

⁸ KUČTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005. s. 381-382.

⁹ SPURNÝ, Joža. *Psychologie násilí: o psychologické podstatě násilí, jeho projevech a způsobech psychologické obraně proti němu*. 1. vydání. Praha: Eurounion, 1996. s. 18.

¹⁰ ČERMÁK, Ivo. *Lidská agrese a její souvislosti*. 1. vydání. Žďár nad Sázavou: Fakta, 1998. s. 10.

Agresivita znamená dispozici k agresivnímu chování, přičemž člověk nadaný touto dispozicí bude mít větší sklony se v různých situacích chovat a jednat agresivně.

Hněv je intenzivní afekt často provázející agresi, který však není její nutnou podmínkou. Častější je spojení agrese s afekty zlosti nebo vzteku.

Kriminální agresi můžeme definovat jako použití fyzické síly, její hrozby nebo verbální útoky směřující buď k poškození objektu (agrese defenzivní) nebo zabraňující útočnému chování (ofenzivní agrese), která ohrožuje nebo poškozuje zájmy chráněné trestním zákonem.¹¹

Kriminální agresi můžeme rozlišit dle následujících hledisek:

- **promyšlenosti a připravenosti**
 - reaktivní, neplánovaná a bez přípravy
 - promyšlená, připravovaná, programová
- **cíle, kterého má být kriminální agresí dosaženo**
 - instrumentální, zaměřená na jasný cíl, agrese je prostředkem dosažení cíle
 - odreagovaná, kdy je pouhým uvolněním naměstnaných agresivních impulsů a sama agrese je cílem kriminálního jednání
- **emocionálního doprovodu**
 - afektivní zaměření, které doprovází silné citové hnutí. Afektivní agresi zpravidla předchází konflikt s obětí vyvolávající v agresorovi silné citové rozrušení, které vyústí v kriminální agresi. Může být buď ofenzivní, kdy uvozující prožitek je doprovázen zlobou a hněvem nebo defenzivní, která je naopak spojena s pocitem strachu nebo ohrožení
 - registrování pouhého faktu přítomnosti či absence afektivního doprovodu, tzv. chladná agrese, kdy agresor je lhostejný k utrpení či poškození oběti.

S tímto souvisí **brutalita**, v jejímž rámci se posuzuje přiměřenost kriminální agrese. Tímto pojmem se vyjadřuje nepřiměřená, odbrzděná agrese, kdy způsob spáchání činu je krutý až nelidský, agresor oběť může i týrat. Toto naznačuje pachatele s narušenou dynamickou osobností. Nejedná se již pouze o ten fakt, že byl překročen zákon, nýbrž také jak, a to pošlapáním veškerých morálních hodnot společnosti.¹²

¹¹ NETÍK, K., NETÍKOVÁ, D., HÁJEK, S. *Psychologie v právu*. 1. vydání. Úvod do forenzní psychologie. Praha: C. H. Beck, 1997. s. 56-57.

¹² ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 2. vydání. Praha: Portál, 2004. s. 172-173

Právním výrazem pojmu brutalita je **zvlášť zavrženíhodný způsob spáchání činu a zvlášť zavrženíhodná pohnutka**, které patří mezi kritéria uložení výjimečného trestu odnětí svobody ve smyslu § 54 odst. 3 a) TZ.

Zvlášť zavrženíhodný způsob spáchání činu charakterizuje objektivní stránku trestného činu a může záviset buď ve vyšší míře brutality při páchání trestného činu nebo v povaze místa, času či okolností, za kterých byl čin spáchán (např. za živelné pohromy či šlo o útok na bezbrannou osobu) nebo o zvlášť intenzivní uplatnění přitěžujících okolností.

Zvlášť zavrženíhodná pohnutka je v příkrém rozporu s morálkou společnosti, svědčící o zvrhlosti a pohrdavém postoji pachatele k lidským hodnotám. Může jím být například snaha o parazitní způsob života či snaha vyhnout se trestní odpovědnosti fyzickou likvidací nežádoucí osoby (např. eliminace svědka trestné činnosti). Zde však nepatří pohnutka, která má podklad v afektech pachatele, který jednal například pod vlivem tíživé osobní situace či pohnutka zapříčiněná biologicky, např. deviantní osobností pachatele.¹³

Dalším pojmem, který se začíná hojně diskutovat, je **hostilita**, což je nepřátelský postoj vůči sobě nebo ostatním a projevuje se tendencí ovládat a přesvědčením že život je bojem všech proti všem, a že zájmy jedince jsou přednější než zájmy společenské. Hostilita a agresivita spolu úzce souvisejí. Autoři Busse a Durkeyová se složení hostility liší dle pohlaví. U mužů se skládá z tzv. resentmentu a podezíravosti, zatímco u žen převažuje pocit viny či sebetrestání. Resentiment je pocit křivdy a následné potlačené zlosti vůči ostatním.¹⁴

1.2 Násilí

Pojem násilí můžeme definovat mnoha různými způsoby, a to v závislosti na společenskovědním oboru, který jej vymezuje.

Z hlediska **sociologického** je násilí společenským jevem, který je součástí sociálních procesů. Násilí je porušením sociálních norem poškozujícím živé bytosti nebo neživé věci, které je běžně se vyskytujícím lidským projevem. Lovaš k tomu říká, že agrese je záměrnou aktivitou, jejímž cílem je ublížit, v čemž se však rozchází s Vágnerovou, podle které v určitých situacích znak záměru chybí a násilník útočí s pouhou lhostejností k ublížení.

¹³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.3.2009, sp. Zn. 6 Tdo 1334/2008.

¹⁴ MAREŠOVÁ, Alena. a kol. *Kriminální recidiva a recidivisté*. 1. vydání. Praha: IKSP, 2011. s. 218.

Psychologie vidí násilí jako patologické interakce jedince s okolím, kdy si osoby nebo skupiny vynucují respekt ostatních ve svém zájmu a používají k tomu fyzické nebo slovní útoky vůči osobám nebo věcem.¹⁵

Z hlediska **trestněprávního** není násilí jednoznačně vymezeno a násilné trestné činy nejsou řazeny v jedné skupině deliktů. Násilí pak může být buď ve formě trestných činů násilné povahy, může tvořit kvalifikovanou skutkovou podstatu podmiňující použití vyšší trestní sazby anebo může být trestný čin spáchán násilným způsobem, aniž by násilný projev tvořil zvláštní skutkovou podstatu.

Násilí může být

- **formou dosažení trestného činu**-násilím, pod pohrůzkou násilí. Např. TČ znásilnění dle § 185 TZ, porušování svobody sdružování a shromažďování dle § 179 TZ, vydírání dle § 175 TZ.
- **jeho cílem**- např. trestný čin násilí proti skupině obyvatel dle § 352 TZ, násilí proti orgánu veřejné moci dle § 323 TZ, násilí proti úřední osobě dle § 324 TZ.

V Trestním zákoníku v § 119 je uvedeno, že „trestný čin je spáchán násilím i tehdy, je-li spáchán na osobě, kterou pachatel uvedl do stavu bezbrannosti lstí nebo jiným podobným způsobem.“ K výkladu toho paragrafu Šámal říká, že „lest je vyvolání omylu u jiné osoby nebo využití omylu této osoby s úmyslem dosáhnout nějakého cíle, např. vlastního obohacení nebo poškození jiného. Bezbranností se pak rozumí stav silné opilosti, silného omámení narkotikem nebo jinou návykovou látkou, které způsobují, že osoba není schopná účinné obrany vůči pachateli. Tento pojem zahrnuje i hluboký spánek.“¹⁶ Vyskytují se případy loupeže, kdy pachatel vyláká oběť pod záminkou prostituce do hotelu, kde ji uspí podáním omamných látek v alkoholickém nápoji, které byly dříve označovány jako krádež dle § 205 TZ, což však nevystihovalo společenskou škodlivost trestného činu. Výklad pojmu uvedení do stavu bezbrannosti jiným podobným způsobem pak zahrnuje např. případy, kdy pachatel využil sklonu oběti k požívání návykových látek, avšak k jejich požití došlo z vlastní vůle oběti. Dále by se mohlo jednat o případy, kdy pachatel vědouc o epilepsii či cukrovce oběti, navodí situaci vyvolající epileptický či jiný záchvat. Dle Šámala však § 119 není obecným výkladem pojmu násilí, ale zahrnuje pouze situace, kdy násilí je formou dosažení trestného činu (např. trestný čin loupeže dle § 173 odst. 1 je spáchán s cílem zmocnit se cizí věci), a nevztahuje se na trestné činy, kde je cílem trestného činu (např. trestný čin násilí proti skupině

¹⁵ SPURNÝ Joža; ČERVENÝ, Viktor. M. *Násilí z pohledu společenských věd*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference 20. září 2007. Praha: Policejní akademie ČR, 2007. s. 79.

¹⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. Vydání. Praha: C.H.BECK, 2009. s. 1162.

obyvatelů a proti jednotlivci dle § 352 odst. 2 TZ).¹⁷ Nejvyšší soud vyslovil ve svém usnesení, že násilí, jako znak objektivní stránky trestného činu loupeže dle § 173 TZ označuje „takové počínání pachatele, při kterém překonává odpor napadeného, aby se věci proti projevové vůli zmocnil.“¹⁸ U trestného činu vydírání dle § 175 TZ vymezil jeho obsah tvrzením, že „násilí u trestného činu vydírání je prostředkem k tomu, aby si pachatel na poškozeném vynutil něco konat, opomenout nebo trpět. Pachatel si přitom musí vynucovat určité jednání, nesmí jít o určitou formu odvetného jednání za to, že oběť něco neučinila.“¹⁹ Tedy výklad pojmu násilí se bude lišit dle skutkových podstat jednotlivých trestných činů.

Teorie trestního práva rozlišuje násilí na vis absoluta a vis compulsiva. Vis absoluta je přímý fyzický nátlak na poškozeného vylučující jeho vůli a vnucující vůli svou. Takovým jednáním může být například uzamčení poškozeného do sklepa. Vis compulsiva, neboli bezprávní výhrůžka, ovlivňuje vůli subjektu vzbuzováním strachu z hrozící újmy. Příkladem může být pachatel držící zbraň namířenou na poškozeného, nutící k protiprávnímu vydání věci. Násilí může směřovat buď přímo proti osobě, která je k něčemu nucena, prostřednictvím druhého člověka (např. vyhrůžka ublížení dalšímu člověku, pokud nucený neučiní, co po něm pachatel žádá) nebo proti věci, kdy pachatel ničí např. zařízení bytu s cílem jeho vydání.²⁰

Kriminologie se násilím zabývá v rámci násilné kriminality, o které bude blíže pojednáváno níže.

¹⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník: komentář. 1. Vydání. Praha: C.H.BECK, 2009. s. 1162.

¹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 4. 2003, sp. zn. 6 Tdo. 1022/2002.

¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 2. 2003, sp. zn. 7 Tdo. 122/2003.

²⁰ SPURNÝ Joža; ČERVENÝ, Viktor. M. *Násilí z pohledu společenských věd*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference 20. září 2007. Praha: Policejní akademie ČR, 2007. s. 80.

2. Charakteristika násilné kriminality a její zařazení do kriminality obecné

Násilná kriminalita je jednou z výšečí kriminality obecné, přičemž se nejedná o pojem právní, jelikož není definován v trestních zákonech, nýbrž kriminologický. Zatímco veřejností bývá definována velice zešíroka, zahrnujíc např. i krádež vloupáním, kriminologie se omezuje pouze na fyzické použití násilí či pohrůžky násilím vůči osobě.²¹

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen trestní zákoník) svým uspořádáním jednotlivých hlav upřednostnil osobnost člověka a jeho základní lidská práva a svobody. Násilná kriminalita není v zákoně začleněna jednotně a vyskytuje se v následujících hlavách

Hlava 1- TČ proti životu a zdraví

Hlava 2- TČ proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství

Hlava 3- TČ proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti

Hlava 7- TČ obecně nebezpečné

Hlava 9- TČ proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci

Hlava 10- TČ proti pořádku ve věcech veřejných

Násilí se na trestném činu může podílet těmito způsoby:

- jako znak základní skutkové podstaty trestného činu, kdy násilí či pohrůžka násilí jsou předpokladem naplnění skutkové podstaty, a tedy i trestnosti TČ, např. obchodování s lidmi.
- jako znakem kvalifikované skutkové podstaty, např. porušování domovní svobody
- jako alternativní znak skutkové podstaty, př. vydírání
- vůbec není znakem skutkové podstaty, ačkoli čin je páchan násilným způsobem, např. vzpoura vězňů.²²

Dle statistik Ministerstva vnitra násilná kriminalita zahrnuje zejména trestné činy

- vraždy (§140, §142 TZ)
- zabití (§141 TZ)
- loupeže (§173 TZ)

²¹ ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie, díl II. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Policejní akademie České republiky, 2004. s. 77.

²² SVATOŠ, Roman. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. 1. vydání. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 71.

- úmyslného ublížení na zdraví (§ 145, § 146 TZ)
- rvačky (§ 158 TZ)
- nebezpečného vyhrožování (§ 353 TZ)
- vydírání (§ 175 TZ)
- nedovoleného přerušování těhotenství (§ 159, § 160 TZ)
- únosu dítěte (§ 200 TZ)
- násilí proti úřední osobě (§ 153-§ 156 TZ)²³

2.1 Kriminalita jako hromadný jev

Předmětem kriminologického bádání je trestný čin z individuálního hlediska a kriminalita z hlediska hromadného. Abychom mohli mluvit o kriminalitě, je nutná současná přítomnost následujících znaků. Kriminalita je masový, sociální a trestněprávní jev tvořící souhrn trestných činů. Kriminalita teda není jen kvantitativním součtem trestných činů, ale vyjadřuje také její kvalitativní stránku.²⁴ Kriminologické výzkumy mají sloužit především k odhalení faktorů spojených s páčáním trestných činů a k následné prevenci kriminality. K účelu pozorování a popsání kriminality pak užívá kriminální statistiky, které získávají a zpracovávají policie, státní zastupitelství a soudy.

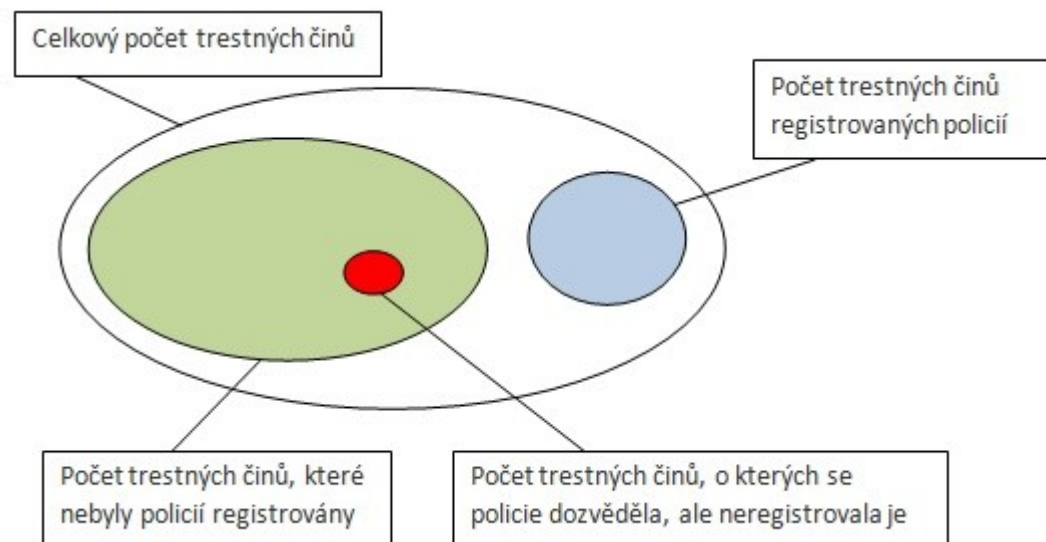
2.2 Registrovaná a latentní kriminalita

Kriminální statistika ovšem nemůže obsáhnout vše, jelikož zahrnuje pouze výšeč kriminality, o které se orgány činné v trestním řízení dozvěděly a mohou být tedy vedeny v oficiálních statistikách. Mimo kriminalitu zjevnou, registrovanou, existuje kriminalita latentní, tedy taková, o které se OČTŘ nikdy nedozví a není nikde evidována. Míra latence se pak liší dle jednotlivých druhů kriminality, přičemž platí, že čím je vyšší závažnost trestného činu, tím je latence nižší a naopak, dále pak záleží na četnosti trestné činnosti, zda dojde k jejímu zaevidování či nikoli.²⁵

²³ Statistické přehledy kriminality [online] ministerstvo vnitra [cit. 20.02.2013]. Dostupné z <<http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>>

²⁴ Kriminologie [online]. Střední odborná škola ochrany osob a majetku [cit. 12.11.2012]. Dostupné z <<http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/kriminologie.pdf>>

²⁵ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005. s. 125-127.

26

V kriminalistické teorii se užívá pojmů temných a šedých čísel.

Černé číslo nejčastěji označuje rozdíl mezi kriminalitou evidovanou v oficiálních kriminálních statistikách a tou skutečně spáchanou.

V kriminologii se ovšem objevuje i v souvislosti s

- poměrem mezi zjištěnou a registrovanou kriminalitou
- součtem kriminality registrované a neregistrované
- počtem trestných činů policií neevidovaných, protože jí nebyly zjištěny, případně oznámeny
- případy, kdy nebyl odhalen pachatel
- případy, kdy jsou pachatelé stíháni pouze za některé z trestných činů, které spáchali.

Šedé číslo označuje dvojí případy, a to pokud byl pachatel trestného činu stíhán, ale ne odsouzen nebo počet trestných činů, o kterých se OČTŘ dozvěděly, ale neodhalily pachatele.²⁷

K nejčastějším důvodům, z jakých nedojde k zaznamenání kriminality, patří

- o trestném činu ví jen sám pachatel- porušování autorských práv
- tolerance společnosti k určitým typům trestných činů- podávání alkoholu mladistvým v domácnostech
- neexistuje oběť, která se cítí být činem poškozena- drogová kriminalita
- oběť má strach z reakce okolí, pomsty či jí k pachateli váže určitý vztah - znásilnění

²⁶ KUČHTA, Josef, VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1.vydání. Praha: C.H.Beck, 2005. s. 125 - 126.

²⁷ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005. s. 126.

- oběť sama určitým způsobem porušila zákon- okradený zákazník prostitutky
- oběť nedůvěřuje v práci policie- např. radikalisté
- oběť se rozhodne proti porušení zákona zakročit osobní pomstou
- u méně závažné trestné činnosti oběť může mít nedůvěru, že policie se případem bude skutečně zabývat, případně nechtějí obětovat čas strávený na policii s mizivou šancí na nápravu- typicky u kapesních krádeží²⁸

Z výsledků výzkumu objasňujícího důvody zapříčinění neoznámení spáchaného trestného činu provedeného Institutem pro kriminologii a sociální prevenci v roce 2007, ve kterém mohli dotazovaní zvolit i více možností, vyplývá že

- 45% obětí nemělo důvěru v úspěšnost policejní práce
- 34% nepovažovalo škodu či zranění za natolik závažné
- 32% nechtělo ztratit čas vysvětlováním na policii
- 25% již zažilo negativní zkušenosti s policií
- 11% nebyla s to uplatnit škodu, jelikož nebyla pojištěna
- 10% vzalo situaci do svých rukou a vyřešilo ji po svém
- 9% bylo zaneprázdněno příliš na to, aby řešilo případ s policií
- 8% mělo strach z pomsty
- 4% odhalilo čin až po delší době
- 2% se styděla
- 1% uvedlo, že pachatel byl přistižen při činu
- 1% požádalo o pomoc jinde²⁹

Mimo tyto pojmy rozlišujeme dále tzv. **umělou latenci**, kdy se policie o trestném činu dozví, ale z nějakého důvodu ji neevidují. Případy umělé latence mohou nastat např. pokud policie nepovažuje oběť či svědka za důvěryhodné, nemá dostatek důkazů nasvědčujících, že ke spáchání činu skutečně došlo či mezi spácháním činu a jeho oznámením uběhlo příliš času, což by způsobilo nemalé potíže související s dokazováním. Stává se také, že policie mylně posoudí, že k trestnému činu nedošlo či u méně závažné trestné činnosti se spokojí s vyřešením situace pouhou domluvou. K výskytu umělé latence však může dojít i záměrně, a

²⁸ TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 72-73.

²⁹ TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 75-76.

to u těch případů, kdy šance na jejich objasnění by byla takřka mizivá, což by mohlo vrhnout nepříznivé světlo na práci policie a snížit důvěru veřejnosti v ni.³⁰

K odhalení latentní kriminality se užívají následující druhy výzkumů

- Viktimizační výzkumy, tedy výzkumy obětí trestných činů, probíhají tím způsobem, že respondenti jsou dotazováni, zda se stali v minulosti obětí trestného činu, a pokud ano, tak jakého. Případně jsou jim pokládány otázky směřující k zjištění informací o místě a době činu, škodě, či pachateli, čímž lze vyvodit závěry o rozsahu kriminality, jejím geografickém rozložení či charakteristikách pachatele.
- Selfporty, tedy výzkumy pachatelů trestných činů, kde jsou respondenti dotazováni, zda se v minulosti sami dopustili trestné činnosti a pokud ano, tak jaké. Je ovšem nutno počítat s menší výpovědní hodnotou, jelikož nelze očekávat, že všichni dotázaní vypoví pravdivě o veškeré své trestné činnosti.
- Výzkumy třetích osob, které jsou dotazovány, zda se staly svědkem trestné činnosti, či zda se o ní dozvěděly nějakým jiným způsobem.
- Zúčastněné pozorování, kdy se výzkumník infiltruje do určitého prostředí s cílem navázat kontakt s osobami, jejichž chování pak sleduje.
- Matematické modelování se pokouší stanovit míru latence buď zobecněním výsledků výzkumů latentní kriminality, teoretickým rozbořem podmínek odhadů rozdělení ukazatelů skutečné kriminality nad jejich určujícími intervaly, či kombinací obého.³¹
- Expertní šetření se užívají např. v případech organizované kriminality. Dotazovanými jsou odborníci z řad soudců, státních zástupců či policie, kteří mají s těmito druhy trestné činnosti bezprostřední zkušenost.
- Experimenty, kdy se v umělých podmínkách simuluje spáchání trestného činu, načež se zjišťuje úspěšnost dopadení pachatele, případně doba, za kterou k němu dojde.

2.3 Oficiální prameny registrované kriminality

Kriminální statistiky v České republice nejsou zatím dostatečně sjednoceny, proto se může stát, že se mezi údaji jednotlivých OČTŘ vyskytnou rozdíly. Hlavními shromažďovateli

³⁰ TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 77-78.

³¹ KUČTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005. s. 136-14.

a zpracovateli jsou Ministerstvo vnitra ČR, pokud se jedná o statistiky policejní a Ministerstvo spravedlnosti u statistik státních zastupitelství a soudů.

2.3.1. Policejní kriminální statistiky

Jejich zpracovatelem je Policejní prezidium, které k této činnosti využívá tzv. Evidenčně statistický systém kriminality (ESSK), což je počítačový systém jím vedený, přičemž údaje o trestných činech jsou zaneseny do Evidenčně statistického systému kriminality ne dle doby spáchání, nýbrž dle doby zjištění trestného činu.³² Jsou publikovány prostřednictvím ročenek a na internetových stránkách Ministerstva vnitra ČR. Jelikož se jedná o statistiky nejobsáhlejší, které evidují veškerou registrovanou kriminalitu a které jsou zároveň časově nejbližší spáchání trestného činu, podávají nejpřesnější obraz o rozsahu kriminality. Policejní statistiky člení kriminalitu na obecnou, hospodářskou, vojenské trestné činy a zbývající. Násilnou kriminalitu spolu s majetkovou a mravnostní pak zařazujeme mezi kriminalitu obecnou.

Součástí policejních statistik jsou údaje o

- trestných činech zahrnující místo spáchání trestného činu, které je pak ukazatelem demografického rozložení páchaní trestné činnosti a dále procento objasněných skutků
- pachatelích, a to pohlaví, věku, trestní minulosti a jejich státní příslušnosti, a to zda došlo ke spáchání jedincem, ve dvojici či skupinou.
- obětech, které jsou ovšem vykazovány jen v omezené míře a vydávány jen na vyžádání k odborným účelům. Další údaje o obětech jsou pak publikovány v soukromých statistikách některých neziskových organizací zabývajících se ochranou obětí, jako je například Bílý kruh bezpečí.
- faktech, zda došlo ke spáchání TČ pod vlivem alkoholu či drog, se zbraní a jaká byla výsledná škoda.³³³⁴

Profesor Protivinský pak shrnuje, že policejní statistika podává spíše obraz o produktivitě policejní činnosti, než o stavu skutečné kriminality, jelikož efektivita práce policie je v přímé úměře s důvěrou veřejnosti v ni a následně s počtem podaných trestných oznámení, což v důsledku způsobí zvýšení registrované kriminality. V případě jejího nárůstu je proto těžké odlišit, zda se jedná o nárůst skutečný, či pouze zdánlivý, způsobený vyšším

³² Statistické přehledy kriminality [online] policie [cit. 05.05.2013]. Dostupné z <<http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>>

³³ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. 1. vydání. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 17.

³⁴ TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 84.

počtem oznámení. Míra oznamování trestné činnosti se pak liší u jednotlivých druhů trestné činnosti, tedy i latentní kriminalita je u různých druhů TČ různá. Má se za to, že celkově je ohlašováno 47%, avšak např. u sexuálních deliktů pouze 15%.³⁵

2.3.2. Statistika justiční

Zpracovateli těchto statistik jsou státní zastupitelství a soudy. Je zpracována odborem informatiky Ministerstva spravedlnosti, který jej publikuje ve Statistické ročence MS, ve kterém jsou kromě souhrnných celorepublikových údajů řazeny trestné činy dle řazení ve zvláštní části TZ, přičemž závažnější TČ jsou řazeny samostatně. Zahrnují údaje o známých pachatelích, obžalovaných a pravomocně odsouzených osobách, počtu trestných činů, způsobu vyřízení věci, uložených trestech a ochranných opatřeních.³⁶

2.3.3. Statistiky pomocných orgánů v trestním řízení

- Probační a mediační služby ČR, pokud se jedná například o evidenci trestné činnosti mladistvých
- Vězeňské služby ČR, přesněji Generálního ředitelství vězeňské služby ČR, pokud se jedná o informace související s vazbou a výkonem trestu odnětí svobody
- Ministerstva práce a sociálních věcí u případů trestné činnosti dětí v souvislosti s OSPD
- Ministerstva zdravotnictví o údajích týkajících se ochranného léčení
- Českého statistického úřadu, který zpracovává údaje o počtu obyvatel, jež člení dle pohlaví a věku³⁷
- Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, který od roku 1992 vydává tzv. ročenky kriminality, které shrnují údaje výše uvedených zpracovatelů doplňující je o odborný komentář.³⁸

Oficiální statistiky však mohou být zkresleny mnoha faktory, z nichž jedněmi z nejčastějších jsou

- Legislativní změny na poli trestního práva

³⁵ Kriminologie v Evropě a ve světě [online] Ministerstvo vnitra [cit. 05.03.2013] Dostupné z <http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCwQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.mvcr.cz%2Fsoubor%2Fprotivinsky-kriminologie-ve-svete-pdf.aspx&ei=IJTmUcCtEe7A7Abr_IDwBw&usq=AFQjCNF33sxSZdaBo-OzcEF11RNX4BhbIQ&cad=rja>

³⁶ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. Vydání. Praha: Karolinum, 2004. s. 55.

³⁷ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 133-134.

³⁸ TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 85.

V dřívějších dobách byl chápán vývoj trestné činnosti v rámci obecné kriminality, tzn. v první řadě trestné činy proti životu a majetku. V poslední době je však vytvářen tlak na to, aby veškeré hromadnější pro společnost nepřijatelné jevy byly kriminalizovány, na což reagují jednotlivé rezorty v dalších novelách trestního zákoníku, a to buď kriminalizací, kdy se stává trestným jednání, které dříve trestné nebylo nebo dochází k rozšíření trestní odpovědnosti na větší okruh osob, či dekriminalizací, kdy jednání dříve trestným, jím být přestává či okruh osob, na které se vztahuje trestní odpovědnost, se zužuje. Změny v trestní legislativě pak způsobují změny v rozsahu kriminality, skladbě pachatelů a v obtížnosti sledovat vývoj kriminality v delších časových obdobích a odhadovat její vývojovou tendenci. Příkladem může být kriminalizace řízení vozidla bez oprávnění, úvěrového podvodu, či např. neoprávněné držení karty.³⁹

- Změna trendů v kriminální politice

Vzhledem k tlaku veřejnosti v určité oblasti může dojít k situaci, že policie zde bude donucena vyvíjet intenzivnější činnost, což se v důsledku projeví ve výsledných počtech spáchaných trestných činů vykazovaných v příslušných statistikách. Pokud by např. lékařská veřejnost zvýšila tlak na politiky v problematice podávání alkoholu mládeži, a ta pak následně přinutily policii posílit večerní hlídky v klubech, zvýší se počet těchto trestných činů, aniž by došlo ke změně zákona.⁴⁰

- Demografické vlivy- kriminální statistiky úzce souvisí s faktory jako např. věk či pohlaví, tzn. nejčastěji jsou pachateli trestných činů muži a mladí lidé. Jako příklad lze uvést prudký nárůst kriminality po roce 1989, kdy nebyl brán zřetel na ten fakt, že nejen, že došlo ke změně společenského klimatu, ale je důsledkem také toho, že v těchto letech nejsilnější ročníky, narozeny v 70. letech, dosáhly věku, ve kterém je trestná činnost páchána s největší intenzitou.⁴¹
- Amnestijní rozhodnutí prezidenta republiky, a to zejména abolicie, kdy je OČTŘ zakázáno zahájit trestní stíhání, případně v něm pokračovat
- Soustředění policie na určité skupiny obyvatel či určitá místa, což následně zkreslí výsledné údaje vedené ve statistikách.

³⁹ Jsou statistické údaje dostatečným zdrojem informací o stavu a vývoji kriminality v ČR? [online] [cit. 20.04.2013] Dostupné z <<http://www.mvcr.cz/clanek/jsou-statisticke-udaje-dostatecnym-zdrojem-informaci-o-stavu-a-vyvoji-kriminality-v-cr.aspx>>

⁴⁰ TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2010. S. 80.

⁴¹ TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2010. 83-84.

- Změna způsobu statistického vykazování, kdy dojde např. ke změně metod zpracování statistik a následný různý způsob zaznamenávání dat může vyústit v odlišné výsledky, např. u souběhu trestných činů.
- K omylům, či uvádění nesprávných údajů při jejich shromažďování a zpracovávání, může dojít buď z nedostatku času, nechuti, nesrozumitelných formulářů, či v případě záměrného zkreslení policistou, z důvodu tlaku na jeho osobu, že bude hodnocen podle efektivnosti odhalení trestných činů.
- Časový odstup mezi spácháním činu a jeho následnou registrací, může nastat, a to zejména u závažnější trestné činnosti, že nedojde odhalení pachatele, jeho stíhání, obžalování a odsouzení v průběhu jednoho roku.
- Výše zmíněná umělá latence⁴²

Trendy kriminality bývaly dříve zobrazovány jednoduchým lineárním prodlužováním úrovně kriminality, případně bylo užíváno matematických výpočtů. Dnes, s ohledem na kvantitativní změny v trestné činnosti, není tento postup možný. Pokud bychom pouze srovnali počty evidovaných trestných činů a počty známých stíhaných pachatelů, došli bychom k zavádějícím závěrům. Aby byl popsán stav kriminality komplexně, je třeba odkázat na platný trestní zákoník a jeho změny, změny trestního řádu a rezortních předpisů a další statistické ukazatele.⁴³

⁴² KUČTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005. s. 134-136.

⁴³ Jsou statistické údaje dostatečným zdrojem informací o stavu a vývoji kriminality v ČR? [online] Ministerstvo vnitra [cit. 20.04.2013] Dostupné z <<http://www.mvcr.cz/clanek/jsou-statisticke-udaje-dostatecnym-zdrojem-informaci-o-stavu-a-vyvoji-kriminality-v-cr.aspx>>

3. Fenomenologie

Účelem fenomenologie je zejména objasňování příčin kriminality, ověřování kriminologických teorií, nalezení vhodné trestní politiky a následně zhodnocení její efektivity. Zatímco kriminální etologie usiluje o vysvětlení kriminality, kriminální fenomenologie popisuje její jevovou stránku, tedy zkoumá kriminalitu jako společenský jev, a to zejména z hlediska jejího stavu, struktury a dynamiky, kterýmiž pojmy se budu zabývat v následující kapitole.⁴⁴

3.1. Analýza stavu násilné kriminality

Stav kriminality vyjadřuje její kvantitativní stránku. Je tedy souhrnem trestných činů nebo pachatelů vyjádřeným za určitou časovou jednotku, zpravidla rok. Je nutno rozlišit stav neboli rozsah kriminality a úroveň neboli intenzitu.

Rozsah vyznačuje obecně počet souboru jednotek vyskytujících se na určitém území, tedy počty absolutní. Jelikož však její stav je úzce spojen s demografickými procesy, větší výpovědní hodnotu má intenzita neboli úroveň, který bere v potaz počet obyvatel na daném území.

3.2 Analýza úrovně kriminality

Je pojmem označujícím relativní rozsah kriminality neboli rozsah poměřený četností jejích možných nositelů. K tomu se užívá tzv. index na 10 000 nebo 100 000 trestně odpovědných obyvatel, ačkoli v poslední době vzhledem k rozdílné hranici trestní odpovědnosti v různých státech a nutnosti možnosti srovnání, se uvádějí spíše ve vztahu k veškerým osobám vztahujícím se k určitému území. K jejímu vyjádření použijeme následující koeficient:

$$\text{Index kriminality} = \frac{\text{počet trestných činů}}{\text{počet obyvatel na daném území}} \times 100\,000 (\text{příp. } 10\,000)^{45}$$

Pokud je tedy v roce 2002 index loupeží 53,6, znamená to, že cca. 54 osob ze 100 000 obyvatel se stalo v tomto roce obětí loupeže.

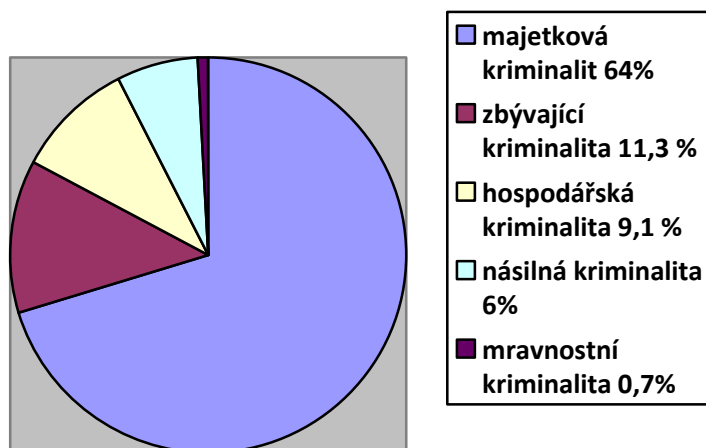
⁴⁴ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005. s. 123

⁴⁵ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005. s. 124.

3.3 Analýza struktury kriminality

Je kvalitativním ukazovatelem jejího stavu. Z legálního hlediska se diferencují jednotlivé trestné činy dle objektu do jednotlivých hlav zvláštní části TZ. Vymezuje podíl jednotlivých druhů trestných činů v rámci celkové trestné činnosti za určené časové období na určeném území dle, druhu kriminality, věku, pohlaví, vzdělání či profese pachatele či geografického hlediska. Rozdílná kriminalita v jednotlivých územích znamená i rozdílný výskyt kriminogenních faktorů, což je důležité pro prevenci kriminality. Rozdíly bývají vysvětlovány různou životní úrovní, hustotou a složením obyvatelstva či úrovní sociální kontroly, přičemž platí, že v místech s vyšší koncentrací kriminality jsou páčány typově závažnější trestné činy. Ve větších městech a aglomeracích je patrný vyšší výskyt kriminality.⁴⁶

Stav obecné kriminality v roce 2012

47

Jak je vidět z grafu, násilná kriminalita tvoří pouze malé procento případů, ovšem jejich společenská závažnost je vyšší než u ostatních druhů kriminality. Může nastat případ, kdy se celkově sníží počet trestných činů, avšak významně se zvýší brutalita jejich provedení, označená kriminologií jako tíže kriminality.⁴⁸

Dalším zásadním kriminologickým pojmem je **objasněnost** kriminality, která má dopad na společnost v tom směru, že pokud je vysoká, může veřejnost nabýt dojmu, že kriminální chování se může vyplatit a navíc klesá důvěra v práci policie. Závažnější

⁴⁶ Kriminologie [online] Střední odborná škola ochrany osob a majetku [cit. 12.11.2012] Dostupné z <<http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/kriminologie.pdf>>

⁴⁷ Statistické přehledy kriminality [online] pPolicie [cit. 05.05.2013]. Dostupné z <<http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>>

⁴⁸ TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 70.

celospolečensky sledované případy bývají objasněny s vysokou úspěšností, jelikož je společností vyvíjen větší tlak na vyřešení případu.⁴⁹ Po roce 1989 došlo ke strmému poklesu objasněnosti kriminality, a to přibližně o polovinu, přičemž pokles nastal u kriminality majetkové, např. krádeží, zatímco o závažné násilné trestné činnosti nebyl až tak markantní. Důvodem byly zejména neustálé změny v personálním obsazení jednotlivých orgánů činných v trestním řízení, což zapříčinilo, že efektivnost jejich výkonu se snížila.⁵⁰

Počet vybraných druhů spáchané násilné kriminality v roce 2012

Trestný čin	Zjištěno
Vraždy	188
Loupeže	3 283
Násilí na veřejném činiteli	905
Úmyslné ublížení na zdraví	5 240
Vydírání	1 472
Porušování domovní svobody	2 852
Nebezpečné vyhrožování	2 205
Týrání osoby žijící ve společném obydlí	603
Týrání svěřené osoby	175
Celkem	18 358

51

Dynamika kriminality je pojmem charakterizujícím jak celkovou trestnou činnost, tak jednotlivé její elementy, tedy stav, úroveň nebo strukturu, z hlediska změn docházejícím na určitém časovém území za určité období. Pokud zůstává vývojová křivka kriminality neměnná, znamená to, že nedošlo ke změnám ve složení vlivů, které kriminalitu vyvolávají.

Tendence či trend kriminality zaznamenává směr vývoje celkové kriminality či jejích jednotlivých druhů, tedy její principy, zákonitosti metody a formy, přičemž může být vzestupná, sestupná či stagnující.⁵²

⁴⁹ TOMÁŠEK, J. Úvod do kriminologie. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 70-71.

⁵⁰ MAREŠOVÁ, Alena. a kol. Analýza trendů kriminality v roce 2009 a v předchozím dvacetiletém období. Praha: IKSP, 2010. s. 6.

⁵¹ Statistické přehledy kriminality [online] policie [cit. 05.05.2013]. Dostupné z <<http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>>

⁵² NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 3. vydání. Praha: Aspi, 2008. s. 65.

Kriminologické prognózy se pak snaží předvídat vývoj celkové kriminality či jednotlivých jejích elementů s cílem případnému nežádoucímu jednání zamezit či jej alespoň zmírnit. Rozlišujeme prognózy kriminality jako hromadného jevu a individuální prognózy. Individuální prognózy předvídají budoucí kriminální jednání jedince, což je důležité např. při výběru trestu či u podmíněčného propuštění. Prognózy kriminality jako hromadného jevu se zaměřují na určitou oblast, časový úsek, skupiny obyvatelstva, druhy či formy kriminality s cílem vytvoření účinné kontroly a zefektivnění programů prevence kriminality. Dle časového hlediska můžeme prognózy dělit na krátkodobé (1-3 roky), střednědobé (3-5 let) a dlouhodobé (více než 5 let).⁵³

3.4 Struktura a dynamika násilné kriminality po roce 1989

Rok 1989 ukončil dvacetileté období stagnace úrovně kriminality, kdy počet TČ se pohyboval mezi 100 000-120 000. V letech 1990-1993 došlo k více než trojnásobnému zvýšení indexu kriminality z 1 165 na 3 858.

Mezi nejčastější důvody tohoto prudkého nárůstu se uvádí

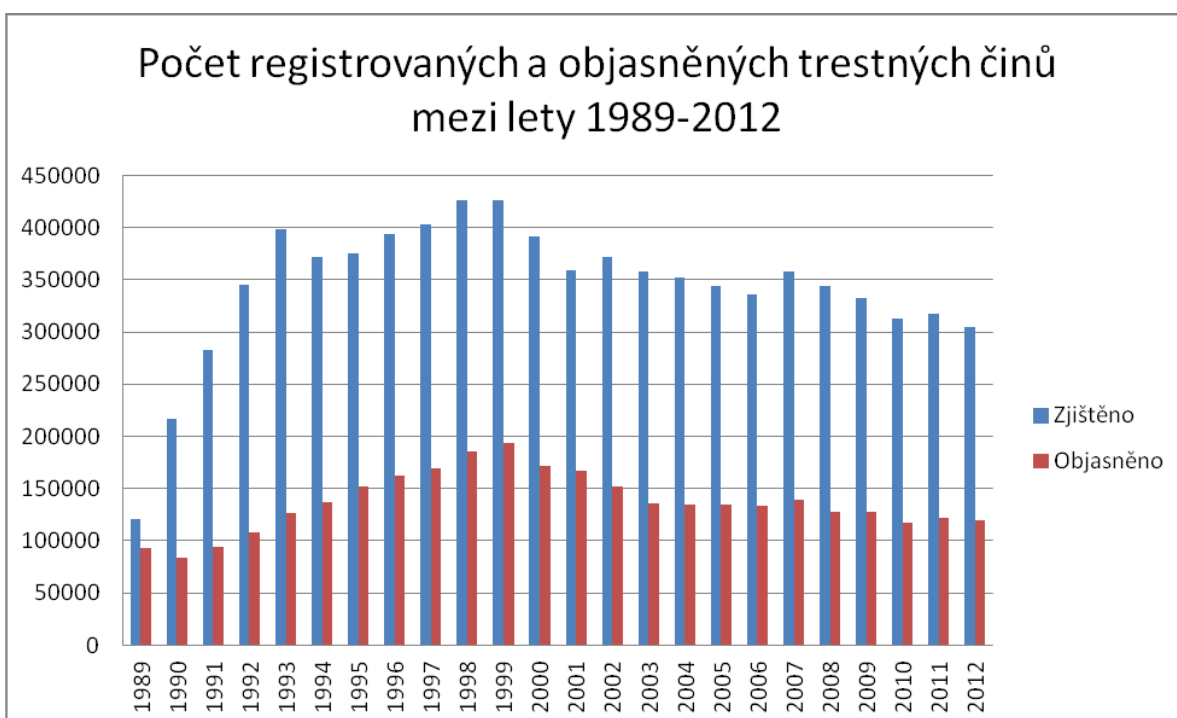
- Změny právního řádu, který se stal chaotickým a zapříčinil ještě větší despekt občanů k právnímu řádu a oslabil již tak slabé právní vědomí občanů.⁵⁴
- Přejít od totalitního režimu k demokratickému přineslo posílení lidských práv a svobod, a tedy i snížení možnosti státních zásahů do sféry jednotlivce, čímž došlo k vyrovnávání úrovně kriminality s ostatními demokratickými státy.
- Rozvoj tržní ekonomiky s sebou přinesl zvýšení sociálních rozdílů a ve ztížení možnosti části obyvatel zvýšit svou životní úroveň legálními prostředky.
- Pokřivování sociálních hodnot v totalitním státě, ke kterému zde po léta docházelo, způsobilo např. neúctu k cizímu majetku.
- Otevření hranic ztížilo možnost kontroly pohybu občanů, ale i cizích státních příslušníků, zároveň se naše území začíná stávat cílovou destinací určitých druhů trestných činů
- Babyboom ze 70. let, který zapříčinil, že právě v tomto období došlo k prudkému nárůstu obyvatelstva v kriminálně produktivním věku⁵⁵

⁵³ Kriminologie [online]. Střední odborná škola ochrany osob a majetku [cit. 12.11.2012]. Dostupné z <<http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/kriminologie.pdf>>

⁵⁴ Kriminologie [online]. Střední odborná škola ochrany osob a majetku [cit. 12.11.2012]. Dostupné z <<http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/kriminologie.pdf>>

⁵⁵ KUČTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005. s. 141-142.

- Někteří autoři uvádí jako jednu z možných příčin i hromadnou amnestii prezidenta v letech 1989-1990 vedoucí k vyprázdnění věznic, protože se ve společnosti vytvořila atmosféra pocitu tolerance k páčání trestné činnosti. Policie tak v tomto období neměla dostatečnou autoritu a důvěru občanů, dále ji opouštěla řada odborníků, tedy neměla technickou a materiální kapacitu zvládnout vysoký příliv trestné činnosti.
- Nemožnost srovnávat statistiky po roce 1989 s těmi v socialistických státech, protože je nemožné odhadnout, do jaké míry docházelo k jejich zkreslování za účelem politických zájmů.⁵⁶

57

Jak můžeme vidět z grafu, rok 1994 byl rokem zlomovým (a to i pokud bereme v úvahu účinnost novely TZ a s ní spojené zvýšení limitu škody z 1000 na 2000 Kč), jelikož došlo poprvé od roku 1990 ke snížení počtu registrovaných trestných činů meziročně o 6,6% a snížení indexu TČ na 3603. V letech 1994-1999 docházelo nadále k pozvolnému zvyšování její úrovně, přičemž svého vrcholu zaznamenala v letech 1998-1999, kdy rok 1999 stal rokem s největším počtem registrovaných TČ. Důvodem byl zejména strmý vzrůst kriminality majetkové, která dosáhla zhruba čtyřnásobné úrovně oproti stavu před rokem 1990, přičemž

⁵⁶ KUČTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005. s. 141-142.

⁵⁷ Statistické přehledy kriminality [online] policie [cit. 05.05.2013]. Dostupné z <<http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>>

tvorila 72% registrované kriminality,⁵⁸ avšak již v roce 2000 došlo k jejich poklesu o 8,4% oproti roku 1999 a v roce 2001 o 8,3%. Úroveň kriminality se tedy stabilizovala.⁵⁹

Také u kriminality násilné došlo k jejímu prudkému zvýšení po roce 1989, i když nebylo tak markantní, jako u obecné kriminality, a to v roce 1990 meziročně o 45,1% a v roce 1991 o 3,4%. V letech 1994-1998 došlo k jejímu prudkému nárůstu, po němž následovalo období stagnace, zvýšení o 8,5% v roce 2002, přičemž svého vrcholu dosáhla v roce 2004.⁶⁰

Zostření represe ve vztahu k násilným trestným činům v novém trestním zákoníku se projevilo ve zvýšení počtu násilných trestných činů v roce 2011. V tomto roce vzrostla násilná kriminalita ve srovnání s rokem předchozím o zhruba 1300 činů. Přestože nadále pokračoval trend snížení počtu registrovaných loupeží a počet vražd byl v tomto roce nejnižší za uplynulé desetiletí, došlo k nárůstu počtu registrovaných trestných činů úmyslného ublížení na zdraví, nebezpečného vyhrožování a porušování osobní svobody. U trestného činu vydírání např. v uzavřených komunitách cizinců či mezi podnikajícími na hraně zákona, je latence obecně velmi vysoká a skutečná čísla mohou být ještě vyšší.⁶¹

Co se týče úmyslného ublížení na zdraví, došlo k jejich výraznému vzrůstu, a to o 500 meziročně, navíc jsou čím dál tím častěji páčány pod vlivem alkoholu, jsou vyústěním dlouhodobých rodinných konfliktů, vznikají často z malicherností a jsou prováděny ve veřejných prostorách. Násilné útoky na seniory jsou páčány s čím dál vyšší intenzitou, jejich pachatelé jsou mladiství, přičemž často příbuzní obětí. Nejvyšší úrovně pak násilná kriminalita dosáhla v Moravskoslezském, který byl jediným krajem, ve kterém došlo v roce 2011 k jejímu zvýšení, přičemž zde bylo stíháno nejvíce pachatelů za trestné činy vraždy a loupeže. Jak vyplývá z vyjádření státních zástupců, loupeže jsou příznačné vzrůstající brutalitou provedení, bezohledností vůči obětem a lhostejností k místu či času spáchání. Často jsou páčány skupinami pachatelů, v drtivé většině složené z velmi mladých mužů.⁶²

⁵⁸ MAREŠOVÁ, Alena. a kol. *Analýza trendů kriminality v roce 2009 a v předchozím dvacetiletém období*. Praha: IKSP, 2010. s. 7.

⁵⁹ Statistické přehledy kriminality [online] policie [cit. 05.05.2013]. Dostupné z <<http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>>

⁶⁰ Statistické přehledy kriminality [online] policie [cit. 05.05.2013]. Dostupné z <<http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>>

⁶¹ MAREŠOVÁ, Alena. a kol. *Analýza trendů kriminality v roce 2011*. 1. vydání. Praha: IKSP, 2012. s. 6-12.

⁶² MAREŠOVÁ, Alena. a kol. *Analýza trendů kriminality v roce 2011*. 1. vydání. Praha: IKSP, 2012. s. 6-12.

4. Etiologie kriminality

Etiologie zkoumá příčiny a podmínky, za kterých vzniká kriminální jednání, přičemž rozlišuje následující druhy příčinnosti

- Filozofická příčinnost zkoumá vztah mezi dvěma jevy, zda určitý jev nastal vlivem jevu jiného.
- Trestněprávní příčinnost, kdy trestněprávní jednání je příčinou způsobující trestněprávní následek
- Kriminologická příčinnost zkoumá příčiny jednotlivých druhů trestných činů a kriminality jako hromadného jevu

Příčiny kriminality jako jevu sociologického, jsou pouze pravděpodobnostní, jelikož jsou ovlivněny osobnostními charakteristikami jednotlivých individuí. Poněvadž je jich větší množství, můžeme hovořit o multifaktorovém působení příčin. Podmínkou kriminality je pak okolnost umožňující její uskutečnění, přičemž mezi příčinou a podmínkou je závislostní vztah v tom smyslu, že neřešená podmínka se může změnit v příčinu a naopak. V této souvislosti kriminologie zkoumá tzv. kriminogenní situaci, což jsou všechny biologické či sociologické zvláštnosti projevující se v prostoru a čase usnadňující nebo doprovázející spáchání trestného činu, přičemž se budou lišit dle charakteru trestné činnosti.⁶³

4.1. Příčiny kriminálního jednání dle psychologie

Z hlediska **psychologického** Čírtková rozlišuje následující zdroje kriminálního jednání:

- Kriminalita jako důsledek impulzivního životního stylu-vzniká jako důsledek nedůsledné či žádné výchovy a kontroly za strany rodiny. V rozhodujícím věku si taková osobnost neosvojí občanské hodnoty, kterými posléze pohrdá a jeho jediným cílem se stává uspokojování vlastních potřeb, a to třeba i za užití agrese.
- Kriminalita jako instrumentální chování, kdy se nejedná o případ nedostatečné výchovy, ale kriminalita slouží jako prostředek k dosažení cíle, přičemž čím je cíl důležitější a čím obtížnější je získat jej legálně, je pravděpodobnější, že se osoba dopustí kriminálního chování.
- Kriminalita jako důsledek přizpůsobení se skupině, kdy jedinec podléhá sociálnímu tlaku ze strany určité skupiny ze strachu z důsledků, pokud by odmítl vyhovět.

⁶³ Kriminologie [online] Střední odborná škola ochrany osob a majetku [cit. 12.11.2012]. Dostupné z <<http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/kriminologie.pdf>>

Nejedná se pouze o party mladistvých delikventů, ale např. i hospodářské firmy nutí své zaměstnance k nečestnému jednání pod výhrůžkou výpovědi.

- Kriminalita jako důsledek neadekvátních strategií při zvládnání stresu- dochází k ní v případě, kdy frustrovaný jedinec, který nezvládá řešit svou osobní situaci, nejčastěji na poli mezilidských vztahů, neví, jak z ní uniknout, což končí spácháním trestného činu. Taková osobnost není schopná se začlenit do společnosti a svou frustraci řeší unikáním do fantazijního světa. Vzory řešení problémů pak přebírá např. z filmů, což může vyústit v neadekvátní reakce. Jedná se např. o partnerské vraždy či různé druhy sexuálních odchylek.⁶⁴

4.2. Příčiny násilné kriminality

Mezi hlavní příčiny násilné kriminality dr. Marešová řadí:

- Tolerance k projevům násilí ve společnosti, které je hojně prezentováno ve sdělovacích prostředcích, je užíváno i v politice, umění, filmech typu horor či thriller, počítačových hrách i sportu a s ním spojeným diváckým násilím. Stalo se běžným řešením náboženských, politických, ale i osobních konfliktů.
- Propojení násilí s trestnou činností a dalšími sociálně patologickými jevy jako jsou drogy či korupce, či s organizovaným zločinem a současnou nedostatečnou účinností postupů orgánů činných v trestním řízení vytváří ve společnosti atmosféru strachu a bezmoci proti němu bojovat.
- Nepříliš obtížná dostupnost zbraní ve speciálních obchodech či možnost sehnat zbraně nebo jednotlivé části na černém trhu poskytuje agresorům snadnou možnost, jak zvýšit účinnost násilí.⁶⁵

4.3 Kriminogenní faktory

Vedle příčin a podmínek se v rámci etiologie kriminality zkoumají dále kriminogenní faktory, což jsou rizikové činitele umožňující, usnadňující nebo způsobující páchaní trestné činnosti, přičemž rozlišujeme individuální závislé na osobních vlastnostech jedince a společenské.⁶⁶

Mezi kriminogenní faktory z hlediska sociologického můžeme zařadit:

⁶⁴ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 2. vydání. Praha: Portál, 2004. ISBN 80- 7178- 931-3. s. 173-175

⁶⁵ MAREŠOVÁ A. *Varietní scénáře vybraných druhů kriminality*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. s. 31-32.

⁶⁶ SCHEINOST, Miroslav. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: IKSP: 2010. s.22.

- **Rodina**-jak jsem již uvedla výše, rodina je jednotkou odrážející různé společenské problémy nefunkční výchovné prostředí může položit základy kriminální dráhy jedince. V dnešní době se hovoří o tzv. krizi rodiny, tj. tradičního párového soužití muže a ženy a dětí, tedy dítěti často chybějí dostatečné funkční vzory, které vyhledává v jiných sociálních sítích v období pubescence, jež je klíčové z hlediska vývoje jedince. Výzkumy ukázaly, že děti z podobného výchovného prostředí pak často inklinují ke skupinám s výraznou společnou autoritou vůdcovského typu.⁶⁷
- **Ústavní výchova** je významným kriminogenním faktorem. Ze studie provedené kriminologickým Ústavem vyplývá, že procento mladistvých přicházejících do výkonu trestních opatření, kteří prošli ústavní výchovou, se rok od roku zvyšuje. V roce 2005 tvořila tato skupina 52% odsouzených mladistvých, tedy se dá ústavní výchova považovat jako předstupeň předcházející umístění do věznice pro mladistvé.⁶⁸
- **Škola** by měla působit na jedince v rámci občanské, mravní a právní výchovy, což bývá zanedbáváno a také kázeňské přestupky mládeže nebývají důsledně potrestány.
- **Pracovní kolektiv**, kdy práce představuje zdroj příjmů a sebeuspokojení jedince a zejména u mladých lidí může nezaměstnanost vést až k delikventnímu jednání.
- **Neformální organizace**, např. zájmové-neúčinnosti kontroly ze strany školy a rodiny může vést ke vzniku živelných skupin zabývajících se trestnou činností.
- V oblasti kultury **životní hodnoty** a jejich preference, které vedle rodiny a školy ovlivňují systém společenských institucí, vytváření morálních hodnot a jejich následné uskutečňování.⁶⁹
- S kulturou souvisí vliv **sdělovacích prostředků**, které jsou prostředkem veřejné kontroly a měly by upozorňovat na společenskou nebezpečnost trestné činnosti. Problémem je, že násilí je často zobrazováno bez dostatečného odstupů, situace se dramatizuje za účelem zvyšování atraktivnosti a sledovanosti pořadů a vzbuzuje u veřejnosti pocit, že jich se to momentálně netýká. Sdělovací prostředky mohou působit negativně na veřejné mínění i v tom smyslu, že mohou nevědomky působit v zájmu něčeho, co zločinu napomáhá.⁷⁰

Dalšími významné kriminogenní faktory jsou dle Ústavu pro kriminologii a sociální prevenci:

⁶⁷ NEVŘALA, Jan. Sociální aspekty delikvence mladistvých. In PAULIK, Karel (ed). *Psychologické poradenství v sociální práci II.* 1. vydání. Ostrava : Ostravská univerzita, 2004. s. 121-124.

⁶⁸ MAREŠOVÁ, Alena. a kol. *Kriminální recidiva a recidivisté.* 1. vydání. Praha:IKSP, 2011. s. 223

⁶⁹ SCHEINOST, Miroslav. *Kriminalita očima kriminologů.* Praha: IKSP: 2010. S. 23.

⁷⁰ MAREŠOVÁ A. *Variantní scénáře vybraných druhů kriminality.* Praha: IKSP, 2008. s. 22.

- v oblasti ekonomické, kdy do ekonomického systému jsou vnášeny praktiky typické pro zločinecké prostředí způsobující značné ztráty ve státním rozpočtu.
- v oblasti politické záležitosti v politickém systému, působení politických stran, kdy nebezpečím byly politické přístupy řešící pouze nadálou situaci nezvažující možné budoucí důsledky.
- v oblasti justiční mohou být kriminogenním faktorem jakékoli nedostatky v legislativě a soudnictví. Vliv různých zločinných podniků se projevuje již ve stádiu přípravy právních předpisů, kdy se snaží působit na proces legalizace způsobem, který je pro ně výhodný. Dalšími faktory jsou opožděné přijímání speciálních právních norem, příliš nízké trestní sazby či liberální zákonodárství v oblasti migrační a azylové politiky umožňující organizovaným zločineckým skupinám přesouvat se na území České republiky a obchodovat s lidmi.
- v oblasti státní správy jsou rizikovými faktory nedostatečně vymezená pravidla v určitých oblastech, nízká profesionalita státních úředníků, její politizace či nedůvěra občanů v její instituce.⁷¹

V oblasti násilné kriminality, speciálně pak u vražd či loupeží, můžeme mluvit o určitém podílu oběti na genezi trestného činu, kdy sám poškozený určitou měrou přispívá k tomu, že se stane jeho obětí. Chování oběti podněcující pachatele k pojetí a spáchání trestného činu bývá nejčastěji ve formě neopatrnosti či přímo provokace. To bývá častým jevem u vražd motivovaných mstou, žárlivostí, nenávisí či u vražd loupežných. U loupeže pak hraje významnou roli lehkomyšlnost a neopatrnost obětí vyvolanou často konzumací alkoholu.⁷²

Z hlediska mezinárodního a nejzávažnějších zločinů typu organizovaný zločin či terorismus, je nevýznamnějším faktorem globalizace, kdy vlivem otevřeného světa dochází k jednoduššímu pohybu osob a zboží, tak např. z vyspělejších zemí jsou pašovány zbraně, ze zemí zaostalejších např. prostitutky.⁷³ Lze předpokládat napojení zemí bývalého východního bloku na země východní a střední Evropy, a následné napojení osob do zločineckých organizací těchto států. Situaci ztěžuje konzumní způsob života a s tím související využívání zboží a služeb, které nemusejí být v souladu se zákonem. Tzv. masová kultura, zhoršuje

⁷¹ SCHEINOST, Miroslav. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. s. 25-31.

⁷² ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie, díl II. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Policejní akademie České republiky, 2004. s. 82-83.

⁷³ SCHEINOST, Miroslav. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. s. 24.

mezilidské vztahy a ničí duchovní a morální hodnoty společnosti. S tím souvisí i vliv reklamy, ze které komerční společnosti financují svůj chod. Pokud se zadavatel reklamy, který jej financuje, dopouští nelegální činnosti, těžko se ubráníme myšlence neobjektivity těchto sdělovacích prostředků ⁷⁴

Národní komise pro příčiny a prevenci násilí ve svém výzkumu provedla zajímavou profilaci násilné kriminality, kdy shrnula její následující znaky

- násilná kriminalita je fenoménem velkých měst
- je v převážné většině páchána muži
- nejčastěji jsou pachateli mladí lidé ve věku 15-24 let
- je páchána jedinci z nízkých příjmových skupin
- oběti násilné kriminality mívají stejné charakteristiky jako pachatelé, tedy viktimita je vyšší u mladistvých, sociálně potřebných a osob tmavé pleti.
- největší podíl na páchání trestné činnosti mají recidivisté. ⁷⁵

⁷⁴ MAREŠOVÁ A. *Variantní scénáře vybraných druhů kriminality*. Praha: IKSP, 2008. s. 14-15.

⁷⁵ DIANIŠKA, G. a kol. *Kriminológia*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 191

5. Charakteristika vybraných násilných trestných činů a jejich vývoj

Trestní zákon č.140/1961 Sb., byl ke dni 1. 1.2010 zrušen a byl nahrazen novým zákonem č. 40/2009 Sb., trestním zákoníkem. V této kapitole bych se ráda zaměřila na změny zákona, které se projeví v jednotlivých skutkových podstatách trestných činů, a to trestný čin vraždy, zabití a nebezpečného pronásledování a jejich charakteristiku.

5.1 Trestný čin vraždy

Zák. č. 140/1961 Sb. vymezoval skutkovou podstatu vraždy ve dvou odstavcích § 219, přičemž horní hranice trestu odnětí svobody byla patnáct let. Nový TZ definuje trestný čin vraždy v § 140, který člení na tři odstavce

Vražda prostá je uvedena v § 140 odst. 1 tak, že kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na deset až osmnáct let. Došlo tedy k zostření trestní represe. Naplnění této skutkové podstaty předpokládá spáchání v náhlém hnutí mysli, bez rozmyslu či předchozího uvážení, avšak ne ze strachu, úleku, zmatku či jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného.

Vraždu kvalifikovanou popisuje § 140 odst. 2 TZ a pro kterou musí být splněn alternativně způsob spáchání buď s rozmyslem, nebo po předchozím uvážení, za kterou stanoví trest odnětí svobody v délce od dvanácti do dvaceti let. Pojmy rozmysl a předchozí uvážení jsou tzv. premeditace v širším slova smyslu a vztahují se k rozhodovací fázi volního jednání. Jde tedy o uvážený myšlenkový proces pachatele, kdy zvažuje všechny varianty, které porovnává a hodnotí před samotným spácháním.

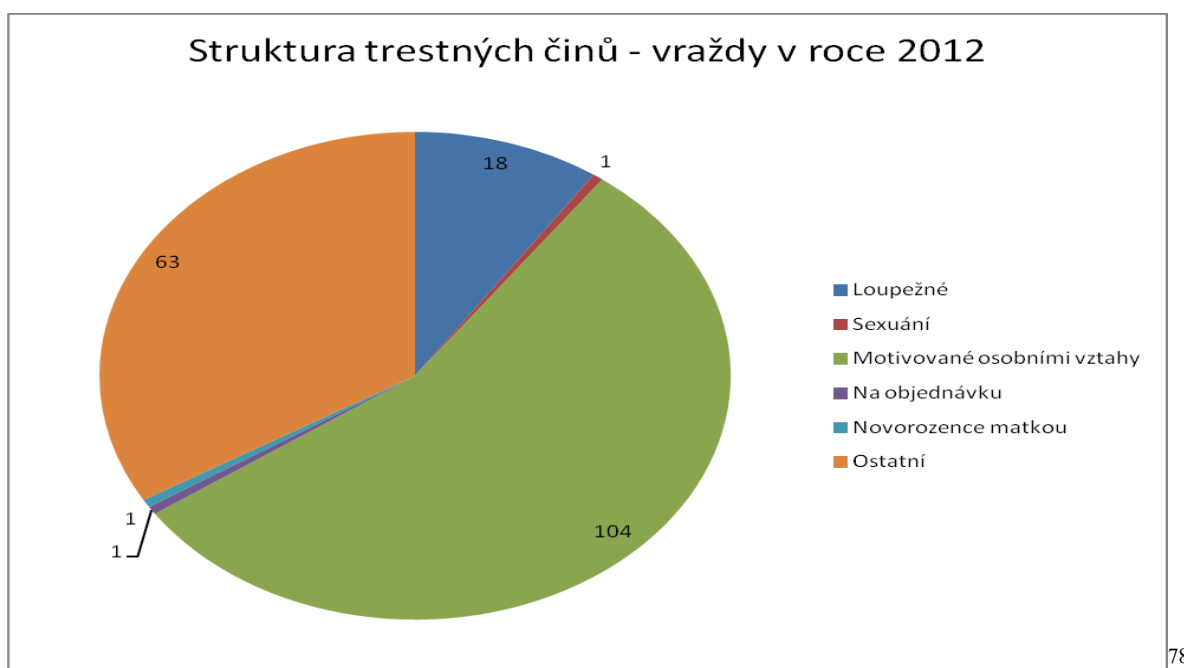
U **rozmyslu** se jedná o kvalifikovanou formu úmyslu, kdy pachatel na rozdíl od afektů a podobných stavů předem zváží své jednání, důsledkem čehož jiného úmyslně usmrtí. Na rozdíl od předchozího uvážení se ale jedná o méně intenzivní stupeň racionální kontroly, jelikož si čin předem neplánuje.

U **předchozího uvážení** jde naopak o situaci, kdy pachatel si předem, tj. před spácháním činu, zváží rozhodující okolnosti provedení činu a čin si z hlediska jeho provedení tzv. naplánuje, z hlediska místa a času spáchání či použití účinného prostředku k usmrcení.⁷⁶ V § 140 odst. 3 TZ, ve kterém je popsána vražda spáchaná za zvlášť přitěžujících okolností, doznala změn pouze hranice trestní sazby, která se zvýšila na patnáct až dvacet let a sazba u

⁷⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník: komentář. 1. Vydání. Praha: C.H.BECK, 2009. s. 1306-1307.

výjimečného trestu nyní činí dvacet až třicet let. L okolnostem podmiňujícím použití vyšší trestní sazby pak přibýlo v odst. 3 f) spáchání činu na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání směřujícího k záchraně života nebo ochraně zdraví, nebo na jiném, který plnil svoji obdobnou povinnost při ochraně života, zdraví nebo majetku vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo mu uloženou podle zákona.

V letech následujících po roce 1989, kdy bylo spácháno 129 vražd, a to včetně pokusu, docházelo k jejich prudkému vzrůstu, přičemž svého maxima dosáhly v roce 1998 s počtem 313. Po tomto roce začal jejich počet klesat, přičemž v roce 2012 bylo spácháno celkem 188 vražd. Co se týče struktury, jak je vidět z grafu, v drtivé většině se jednalo o vraždy motivované osobními vztahy.⁷⁷

Dále bych se ráda věnovala charakteristice jednotlivých druhů vražd.

Loupežné vraždy, představovaly v roce 2012 cca. 10% vražedných jednání. Bývají primitivní a jejich účelem je zmocnit se určité cenné věci ve vlastnictví oběti, ke které nemívají osobní vztah. Nabývají provázeny emočním doprovodem ani alkoholem a jejich

⁷⁷ Statistické přehledy kriminality [online] Policie [cit. 05.05.2013]. Dostupné z <<http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>>

⁷⁸ Statistické přehledy kriminality [online] Policie [cit. 05.05.2013]. Dostupné z <<http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>>

jednání bývá předem plánované, časté je užití zbraní a jednání ve spolupachatelství či ve skupině. Po činu se snaží oběť ukrýt a odmítají odpovědnost za spáchání trestného činu.⁷⁹

Sexuální vraždy nejsou příliš častým typem vražd, v roce 2012 byla spáchána 1 taková vražda, avšak hojně medializovaným, neboť jsou často charakterizovány brutálním způsobem provedení a nesnadnou objasnitelností, neboť oběť bývá vybírána náhodně. Do této kategorie patří pouze takové činy, jejichž motivem je uspokojit sexuální potřebu smrtícím jednáním, tedy ne např. pokud pachatel znásilnění usmrtí oběť po činu z obavy z odhalení.⁸⁰

Dle Purcellové se se sexuálními vraždami pojí následující psychologické odchylky osobnosti:

- Nekrofilie a nekrosadismus, kdy se pachatel sexuálně uspokojuje kontaktem s mrtvým tělem
- Sadismus, kdy k sexuálnímu uspokojení vede trýznění oběti
- Antropofágie (kanibalismus) neboli potřeba pojídat části těla oběti.⁸¹ Je znám případ sériového sexuálního vraha, který na konci 70. let a na počátku 80. let spáchal pět sexuálních vražd po celé ČSSR, přičemž své druhé oběti, dívce ve věku 25 let, odřízl prsy a přirození, která si odnesl s sebou v igelitové tašce domů, kde je uvařil a snědl.⁸²
- Pikérismus se značí intenzivní potřebou řezat či bodat oběť
- Vampýrismus značí se potřebou pít krev oběti
- Flagelace, kdy pachatel dosahuje sexuálního uspokojení bytím či bičováním oběti⁸³

Tato klasifikace by však měla být navíc doplněna o sexuální vraždy páchané primitivními pachateli, kdy usmrcením znehybní oběť, aby na ní mohli poté vykonat soulož.

Typickou obětí je žena ve věku 15-30 let a starší 51 let. Často má vliv na spáchání činu alkohol. K prvnímu setkání dochází na veřejném prostranství a začíná ve zdvořilém tónu, který se po chvíli mění v agresivní, k útoku pak používají zbraně, a to zejména nože. Sperma nebývá nalezeno ani na oběti, ani na místě činu, což dokazuje neschopnosti pachatele

⁷⁹ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005. s. 393.

⁸⁰ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005. s. 390-391.

⁸¹ PURCELL, C. *Lust Murder*. London, 2003. Cit. dle KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H.Beck, 2005. s. 391

⁸² KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005. s. 391.

⁸³ PURCELL, C. *Lust Murder*. London, 2003. Cit. dle KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H.Beck, 2005. s. 391.

dosáhnout koitálními aktivitami sexuálního uspokojení. Nezřídka dochází k zohavení obličeje oběti, a tím k její desperzonalizaci.⁸⁴

Vraždy motivované osobními vztahy tvoří nejpočetnější skupinu vražd. V roce 2012, kdy bylo registrováno 104 takových činů, tvořily 55% z celkového počtu vražd. Oběťmi těchto typů vražd bývají nejčastěji nejbližší osoby jako manžel, rodiče či případně děti, které svým často provokujícím chováním vzbudí v pachateli zlobný afekt doprovázející až apatii, jehož následkem jsou pak četná zranění oběti. Nejčastěji se odehrává v obydlí pachatele či oběti. Bývá důsledkem dlouholetých vleklých sporů, pachatel bývá ve vztahu často submisivní. Pachatelé těchto trestných činů se nesnaží čin zakrýt, spolupracují s policií a často čin sami oznamují.⁸⁵

Vraždy na objednávku nejsou příliš hojně zastoupeny. V roce 2012 byla spáchána 1 taková vražda, proto je obtížné nalézt podrobnější informace o jejich charakteristikách či pachatelích. Stejně jako u vražd loupežných, chybí osobní vztah mezi pachatelem a obětí, je zde malý či žádný vliv alkoholu, je pro něj příznačná vysoká plánovitost činu, pachatel po činu oběť ukrývá a jako u jediného typu vražd používá k přesouvání automobil.⁸⁶

Vraždy novorozenců matkou také nejsou jevem příliš frekventovaným. V roce 2012 byl spáchán jednou. V polovině případů bývají plánované, matka skrývá své těhotenství, nepřipravuje se na porod, který probíhá doma bez přítomnosti jiné osoby. Usmrcení většinou probíhá pasivně, zanecháním dítěte bez patřičné péče.⁸⁷

Mezi **ostatní vraždy** bychom pak zařadili např. činy související s drogovou či organizovanou kriminalitou a další.

Mnohonásobné vraždy, pak můžeme v závislosti na časových parametrech dělit na

- **Masové vraždy**, kdy pachatel zavraždí na jednom místě minimálně tři osoby a mezi jednotlivými útoky emocionálně nevychládá.
- **Sériové vraždy**, u kterých pachatel postupně za sebou s odstupem alespoň 30 dní. Zavraždí na různých místech alespoň tři oběti, přičemž mezi jednotlivými útoky se vždy zklidní.

⁸⁴ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005. s. 392.

⁸⁵ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005. s. 393-394.

⁸⁶ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005. s. 393

⁸⁷ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005. s. 394.

- **Záchvatové vraždy**, kdy pachatel při páčání jiné závažné trestné činnosti, např. loupeže, usmrtí alespoň tři osoby v průběhu 30 dnů. Pachatel se mezi činy emočně neuklidňuje, ale vraždí na různých místech, proto obsahuje některé znaky z obou výše uvedených druhů.

Specifickým fenoménem pozorovaným v poslední třetině 19. a od 60. let 20. století jsou sériové sexuální vraždy. Pachatelé jednají často kompulzivně. Drtivá většina pachatelů pochází z abuzivních a ponižujících rodinných vztahů, již v dětství, prožila úraz hlavy, trpí duševními poruchami, oddává se zneužívání alkoholu či drog.⁸⁸

5.2 Trestný čin zabití

Trestný čin zabití je zcela novou skutkovou podstatou, jež zavádí zák. č. 40/2009 Sb., která je skutkovou podstatou privilegovanou ve vztahu k § 140. V § 141 odst. 1 je uvedeno, že kdo jiného úmyslně usmrtí v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli, nebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, bude potrestán trestem odnětí svobody na tři léta až deset let. V odst. 2 pak uvádí kvalifikovanou skutkovou podstatu zabití zvyšující trest odnětí svobody na pět až patnáct let, při spáchání na dvou nebo více osobách, na těhotné ženě či na dítěti mladším patnácti let. Stejně jako vražda je zabití trestným činem úmyslným, rozdílem je, že u zabití existuje jeden z výše uvedených faktorů, které zmírňují společenskou nebezpečnost trestného činu zabití. Je pak otázkou orgánů činných v trestním řízení, aby dokázaly tyto skutkové podstaty vzájemně rozlišit. V roce 2012 byly spáchány dva trestné činy zabití.

Silné rozrušení je duševní stav, který se může projevat i fyzicky (např. třes) kdy pachatel projevuje vzrušení či neklid ovlivňující jeho volní jednání a projevující se v průběhu konání. Může vzniknout jak tak postupně, např. z obav o vlastní život, tak náhle jako reakce na předchozí strach či úlek. Tento změněný stav vědomí nemusí sice znamenat sníženou přičetnost, avšak snižuje schopnost pachatele racionálně uvažovat.

Strach, úlek nebo zmatek podřazujeme pod pojem omluvitelné hnutí mysli a zahrnují nelibé duševní reakce pachatele vyvolané určitých vnějším podnětem, který ovšem musí být mimořádné intenzity a závažnosti, např. obavy o život svůj či blízkých

Mezi další **omluvitelná hnutí mysli** můžeme zařadit např. soucit, žal nebo smutek. Nevztahují se však na něj situace, kdy pachatel jedná ze vzteku či jako reakci na situaci, která

⁸⁸ WEISS, Petr. *Sexuologie*, 1. Vydání. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 25.

je v souladu se zákonem., např. při vymáhání dluhu, či vzniklou z rozrušení způsobeným např. tím, že se oběť brání.

U **předchozího zavrženíhodné jednání poškozeného** se neposuzuje subjektivní psychický stav pachatele, ale pouze existence jednání poškozeného, které je v rozporu s morálkou, či svědčí o zjevné bezohlednosti k společensky chráněným zájmům. Může se jednat o situaci usmrcení člověka, který pachatele dlouhodobě fyzicky týral nebo o překročení mezi nutné obrany či krajní nouze. Mezi předchozím zavrženíhodným jednáním a úmyslným usmrcením pak musí být příčinná souvislost a nesmí jít o jednání vyprovokované ze strany poškozeného.⁸⁹

K podmínce předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného se Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí v případě podnikatele, který opakovaně vystřelil na automobil s ujíždějícími pachateli krádeže v jeho firmě a zranil tak dvě osoby, z toho jednu těžce, vyslovil že „usmrcení pachatele běžné, méně závažné, krádeže nebo pokusem o jeho usmrcení okradeným nelze kvalifikovat jako trestný čin zabití podle § 141 trestního zákoníku. Člověk, který i v rozrušení usmrtí pachatele, jenž jej okradl nebo se pokusil okrást, může být stíhán pro vraždu. Pokud jde o podmínku spočívající v předchozím zavrženíhodném jednání poškozeného, negativní charakter tohoto provokujícího jednání poškozeného a jeho míra musí být v odpovídajícím poměru ke značnému významu objektu skutkové podstaty zločinu zabití, jímž je lidský život. Mělo by tedy jít o úmyslné jednání poškozeného, které je mimořádně zlé, zraňující, ponižující nebo hrozící způsobením závažné újmy na právech. K tomu, aby se mohlo jednat o stav silného rozrušení pachatele trestného činu zabití ve smyslu § 141 odst. 1 TZ, tedy musí být nějaký mimořádně intenzivní podnět, který by jej mohl vyvolat. Takovým podnětem pak zásadně není krádež majetku pachatele, byť k ní v minulosti mohlo dojít již vícekrát, pokud navíc ani není zřejmé, kdo se dopouštěl předchozích krádeží.“⁹⁰ Po vynesení tohoto usnesení se zvedly vlny nesouhlasu v řadách veřejnosti, což přimělo Nejvyšší soud vydat dodatečné stanovisko, ve kterém se vyslovil, že „stále platí, že každý má právo chránit a bránit svůj život, zdraví i majetek a v krajním případě (při dodržení zásad nutné obrany) i se zbraní v ruce. Rozhodnutí Nejvyššího soudu týkající se otázky vraždy a zabití zloděje se týká jen podobných případů, jako byl posuzovaný z Ivančic, kdy majitel sběrný druhotných surovin střílel na již ujíždějící vozidlo, ve kterém tušil zloděje. Zjednodušeně řečeno, nelze usmrtit zloděje, který prchá z místa činu a v krádeži již nepokračuje, protože to již není

⁸⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník: komentář. 1. Vydání. Praha: C.H.BECK, 2009. s. 1327-1329.

⁹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. srpna 2010, sp. zn. 7 Tdo 793/2010

obrana majetku, ale pomsta. Za takovýto čin pak hrozí okradenému trestní stíhání pro vraždu a ne pro zabití.“⁹¹

5.3 Trestný čin nebezpečného pronásledování

Tento trestný čin jinak zvaný stalking je zcela novým v zák. č. 40/2009 Sb. Sb. Je zařazen v hlavě desáté Trestné činy proti občanskému soužití a popsán v § 354 tak, že kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že

- a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmu jemu nebo jeho osobám blízkým
- b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje
- c) vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje
- d) omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života nebo
- e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu, a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti. V odstavci druhém pak zvyšuje trestní sazbu odnětí svobody na šest měsíců až tři roky, pokud je čin spáchán vůči dítěti nebo těhotné ženě, se zbraní nebo nejméně se dvěma osobami.

Stalking se začal v hojné míře vyskytovat v 90. letech 20. Století. Jeho hlavním znakem je obsesivní se upnutí na určitou osobu, které pak věnuje nevyžádanou a nechtěnou pozornost. Pachatel pronásleduje oběť sms, telefonicky, dopisy či fyzicky.

Mezi hlavní motivy patří

- Vyhledávání blízkosti s vyhlédnutou osobou (28%)
- Získání totální kontroly nad životem oběti (asi 36%)
- Rozhodnutí zničit blaho, tedy fyzické i psychické zdraví oběti

Jeho hlavními následky jsou závažné narušování soukromí, osobní svobody a lidské důstojnosti oběti, může jimi být i poškození zdraví oběti či ohrožení jejího života.⁹² Obětí stalkingu se stal i Tomáš Zdechovský, jehož případ zveřejnila ČT 24 ve své reportáži. Jeho zaměstnankyně po pokusu o sblížení a následném odmítnutí z jeho strany, začala rozesílat výhrůžné zprávy a emaily panu Zdechovskému a s kompromitujícím obsahem jeho přítelkyni, přátelům a rodině a klientům, načež pokračovala výhrůžnými telefonáty a zasláním anonymního dopisu s udáním na Finanční úřad. Od pana Zdechovského se začali odvracet

⁹¹ Stanovisko k Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. srpna 2010, sp. zn. 7 Tdo 793/2010

⁹² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008. s. 53.

přátelé, protože mu přestávali důvěřovat. Toto obtěžování trvalo bezmála dva roky, během kterých byl pan Zdechovský nucen vyhledat pomoc psychologa, jelikož mu narušovalo jak pracovní, tak soukromý život.⁹³ Oběťmi stalkingu tedy bývají i muži, kteří se však, stejně jako u případů domácího násilí, ostýchají čin oznámit.

V roce 2012 bylo evidováno 485 spáchaných trestných činů nebezpečného pronásledování. Od roku 2010 se jedná o třetí nejčastější registrovaný trestným čin. Alespoň jednou v životě má zkušenost s nebezpečným pronásledováním 16% osob. Velkým rizikem stalkingu je, že končí fyzickým útokem na oběť, 2% případů stalkingu pak vyústí v útok vraždený. Senátor Marcel Chládek, že nejproblematictější aspektem je prokázání důvodné obavy o život a zdraví, protože pachatelé stalkingu jsou většinou osoby blízké oběti. Proto bylo snahou vytvořit takové ustanovení, aby poskytlo co nejúčinnější ochranu oběti.⁹⁴

⁹³ Stalking- patologické pronásledování může zničit i byznis [online] ČT 24 [cit. 10.7.2013] Dostupné z <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10249971631-ekonomika/212411058390130/>>

⁹⁴ Stalking- patologické pronásledování může zničit i byznis [online] ČT 24 [cit. 10.7.2013] Dostupné z <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10249971631-ekonomika/212411058390130/>>

6. Specifika násilné kriminality

Následující kapitolu bych ráda věnovala výkladu na téma pachatele a oběti násilné kriminality a jejich vymezení jak z hlediska kriminologického, tak trestněprávního.

6.1 Pachatel

Pachatele trestného činu můžeme vymezit různě v závislosti na vědecké disciplíně, která se jím zabývá. Jiného pojmu nabývá v trestním právu, v kriminalistice, forenzní psychologii, forenzní psychiatrii, penologii a jiného v kriminologii.

Legální definice pachatele, kterou nalezneme v § 22 odst. 1 TZ, říká, že pachatelem trestného činu je, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná. Pokud se jedná o fyzickou osobu, pak se musí jednat o osobu alespoň patnáctiletou a přičetnou. V § 22 odst. 2 pak definuje tzv. nepřímého pachatele, kdy uvádí, že pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil jiné osoby, která není trestně odpovědná pro nedostatek věku, přičetnost nebo omyl, anebo proto, že jednala v nutné obraně, krajní nouzi či za jiné okolnosti vylučující protiprávnost, anebo sama nejednala nebo nejednala zaviněně. Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil osoby, která nejednala ve zvláštním úmyslu či z pohnutky předpokládané zákonem, v těchto případech není vyloučena trestní odpovědnost takové osoby za jiný trestný čin, který tímto jednáním spáchala.

Kriminologie chápe pojem pachatele širěji než trestní právo, jelikož věnuje pozornost nejen osobám, které spáchaly trestný čin, ale i takovým, které svým duševním stavem či věkem neodpovídají pojmu pachatel z hlediska trestního práva hmotného. Osobnost pachatele odpovídající za pachatelovo delikventní jednání, je jedním z hlavních objektů, kterým se kriminologie zabývá, přičemž se v první řadě zjišťují motivy jeho jednání následující popsáním typických charakteristik odpovídajících za to, že konkrétní osoba spáchá ten konkrétní čin.⁹⁵

Dle Nakonečného je osobnost „organizovaný, dynamický a interindividuálně odlišný celek psychofyzických dispozic, determinujících průběh a projevy psychických procesů (reakcí) odrážející se v chování a jednání.“⁹⁶ Ty jsou sice relativně stálé, ale v závislosti na vnějších podmínkách dochází k jejich změnám. Součástí studia osobnosti pachatele je popis

⁹⁵ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. Vydání. Praha: Karolinum, 2004. s. 113.

⁹⁶ NAKONEČNÝ, Milan. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2. rozšířené vydání. Praha: Academia, 1997. s. 12

jeho charakteristik, podmínek, které ji dotvořily, srovnávání shody či odlišnosti jeho osobnosti od osobnosti dalších delikventních či nedelikventních osob.⁹⁷

Zjednodušeně řečeno je tedy osobnost souborem vlastností a pocitů, které se projevují v jednání a chování a dohromady tvoří strukturu osobnosti. V psychologii existuje více směrů vymezujících dispozice struktury osobnosti. Psychoanalýza předpokládá 3 základní složky osobnosti, a to ego, superego a id. Id je biologicky podmíněná pudová složka, ego je psychická složka, ve které se uložily získané zkušenosti a rozumové soudy a postoje. Dle psychologa Eysencka jsou základními složkami inteligence, temperament a stavba těla.⁹⁸

Forenzní psychologie, pro kterou je pachatel trestného činu ohniskem zájmu, studuje zejména jeho následující charakteristiky:

- snaha o zjevné uspokojování potřeb, tedy nezdrženlivost v jednání pachatele
- snaha relativizovat právní a morální normy, což svědčí o egocentričnosti jedince a poruchami v rozhodovacím procesu, tedy nedostatečnými vnitřními zábrany
- tzv. kognitivní distorze, tedy zkreslení v oblasti myšlení a paměti, kdy jedinec, který se snaží si obhájit své jednání před sebou samým, aby si zachoval psychickou stabilitu, si vytváří vnitřní obranné mechanismy (např. přítomnost pocitu, že kriminální jednání je jeho právem).⁹⁹

V **policejní a soudní praxi** se popisuje osobnost pachatele z hlediska

- sociodemografického, tedy pohlaví, věk, rasa či etnická příslušnost
- trestně právních údajů o pachateli a trestném činu, včetně motivace
- sociálního začlenění pachatele, tedy různé druhy odchylek
- osobní a rodinné anamnézy, včetně kriminální
- znaleckých posudků sexuologických, psychiatrických či psychologických, pokud byly vyžádán¹⁰⁰

Zkoumání osobnosti pachatele je „nezbytným zdrojem pro pochopení, a vysvětlení jeho kriminálního chování, predikci jeho dalšího života a zaměření zacházení s ním s cílem eliminovat u něj opakování kriminálního jednání (recidivu).¹⁰¹

Čírtková řadí mezi nejčastější znaky příznačné pro kriminální jednání

- nezdrženlivost, tedy sklon bezprostředně a bezohledně uspokojovat své potřeby

⁹⁷ SCHEINOST, Miroslav. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: IKSP: 2010. s. 84.

⁹⁸ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 2. vydání. Praha: Portál, 2004. s. 60.

⁹⁹ SCHEINOST, Miroslav. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: IKSP: 2010. s. 84.

¹⁰⁰ Kriminologie [online]. Střední odborná škola ochrany osob a majetku [cit. 12.11.2012]. Dostupné z <<http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/kriminologie.pdf>>

¹⁰¹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 3. vydání. Praha: Aspi, 2008. s. 120.

- Egocentričnost, tedy subjektivní vnímání morálních norem
- Impulzivnost, tedy pozměněné motivační pochody¹⁰²

Abychom dosáhli objasnění trestného činu a účinné nápravy pachatele, je nutno zkoumat, co pachatele vedlo ke kriminálnímu jednání, tedy jeho motivaci.

Čírtková rozlišuje následující motivy vedoucí ke kriminálnímu jednání

- Převážně instrumentální motivace, kdy pachatelem spáchaný čin je předem promyšlený a postupuje dle plánu přímo ke splnění svého záměru, přičemž ej časté použití násilí. U tohoto druhu motivace je nejčastějším záměrem materiální zisk.
- Převážně afektivní motivace, u které ke spáchání trestného činu vede vznik silných emocí, které obvykle krátce nato odezní, ale jelikož pachatele zastihly nepřipraveného, ten nevěděl, jak se v situaci zachovat.
- Deviantní motivace, kdy ke spáchání činu z velké části vede přítomnost duševní poruchy či jiné duševní abnormality jedince.¹⁰³

6.1.1. Typologie pachatele

Typologie pachatele se snaží roztrždit pachatele podle určitých znaků do různých skupin. V kriminologii existuje mnoho směrů, z nichž každý rozděluje typologie různým způsobem podle druhů vlivů, které mají vliv na kriminální chování jedince. Nejčastěji se rozlišují vlivy:

- biologické
- psychické
- sociologické¹⁰⁴

Biologické dispozice

Teorie převažujícího vlivu biologických dispozic vychází z předpokladu, že jsou to různé fyzické odchylky, genetické poruchy či poškození mozku, které v převážné většině zodpovídají za kriminální jednání pachatele. Genetické poruchy tvoří pouze součást biologických vlivů, jelikož zahrnují poruchy genetické výbavy, se kterými se jedinec rodí, zatímco biologické poruchy mohou vzniknout i v průběhu života např. následkem zranění.¹⁰⁵

¹⁰² ČÍRTKOVÁ L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. s. 91

¹⁰³ ČÍRTKOVÁ L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. s. 106.

¹⁰⁴ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Základy kriminologie*. Praha: Karolinum, 2004. s. 116.

¹⁰⁵ DIANIŠKA, G. a kol. *Kriminológia*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 167.

Jedním z prvních zastánců představy, že jedinec se rodí s předpoklady ke kriminálnímu jednání a že jej lze rozpoznat dle určitých fyzických dispozic byl Cesare Lombroso, který popsal svou teorii Rozeného zločince v díle „L'uomo delinquente“. Své poznání založil na dlouholetých studiích zločinců, které pak definoval dle různých znaků a zařadil do kategorií. Dle Lambrosa se delikventní jedinec odlišuje mnoha fyzickými i psychickými znaky, jako např. stavba lebky, délka končetin, nebo vyvinutí smyslových orgánů. Zločinec je k páčání trestných činů dědičně determinován, tzn. sklony k jejich páčání se dědí z generace na generaci. Lambroso zašel ještě dál, když nepopisoval kriminální jednání jako sociální, nýbrž přírodní jev, který můžeme vědecky měřit a zkoumat.¹⁰⁶ Známa je dále konstituční typologie psychiatra Ernesta Kretschmera, který během své dlouholeté praxe objevil souvislost mezi typem těl a diagnózou svých pacientů.¹⁰⁷

Psychické dispozice

Teorie převahy psychologických dispozic vychází z předpokladu, že hlavní příčina kriminálního jednání pachatele tkví v jeho osobnosti. Je tedy využíváno poznatků psychologie a psychiatrie. Nejznámějším zástupcem této teorie je psycholog Eysenck, jež je autorem teorie kriminálního dotazníku (PEN) zahrnujícího tzn. škálu kriminálního sklonu a rozdílného podmiňování, což znamená vztahování rysů osobnosti (např. neurotismu) k delikventnímu chování.¹⁰⁸

Čírtková uvádí následující třídění pachatelů z hlediska psychologického

- socializovaný typ, u něhož je spáchání činu důsledkem nezvládnutých tlaků, nevykazuje odchylky od normálu a jednání s tímto typem bývá bez problémů
- neurotický typ je typ osobnosti, u které se vyskytují ve větší či menší míře neurotické poruchy typu úzkosti, depresivních nálad či hysterických reakcí.
- psychopatický typ, u něhož je kriminální jednání důsledkem výrazné poruchy osobnosti nebo odmítání sociálních a právních norem (sociopat). V kriminální populaci se procento psychopatů pohybuje okolo 30%, v podmnožině recidivistů pak okolo 70%. Jednání s pachateli tohoto typu bývá velice složité a možnost jejich nápravy ztížena.

¹⁰⁶ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005. s. 55

¹⁰⁷ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. Vydání. Praha: Karolinum, 2004. s. 116.

¹⁰⁸ NAKONEČNÝ, Milan. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2. rozšířené vydání. Praha: Academia, 1997. s. 165-166.

- mentálně nedostačivý typ, který se vyznačuje nízkou inteligencí. Jde tedy o osobnost primitivní a tomu odpovídá i druh vykonávané trestné činnosti (např. sexuální útoky vůči dětem či zvířatům).
- psychotický typ, kdy kriminální chování je důsledkem psychotické poruchy, která bývá ovšem obtížně identifikovatelná. Taková osobnost se vyznačuje svou bizarností, nesrozumitelností a často i brutalitou.¹⁰⁹

Sociologické dispozice

Dle této teorie je násilí fenoménem dnešní společnosti. Vliv na kriminální chování má dle ní začlenění jedince do určité sociální skupiny, třídy či rasy. Dle četných studií prováděných v USA, které se zaměřily na zkoumání individuálních kriminogenních faktorů, tedy charakteristik imanentních tomu kterému pachateli, patří mezi hlavní rizikové činitele nízká inteligence, nedostatek empativity, impulzivita, rodinné rizikové faktory jako kriminalita v rodině, početné rodiny, špatný způsob výchovy, zneužívání či zanedbávání dětí a rozpadlé rodiny.¹¹⁰ Naproti tomu dle studie provedené Institutem pro kriminologii a sociální prevenci zjištěna inteligence pachatelů v pásmu průměru.¹¹¹ Tedy role inteligence ve vztahu k páčání trestné činnosti nebyla doposud spolehlivě zjištěna.

6.1.2. Pachatel násilné kriminality

Pachatel násilné kriminality se poněkud liší od pachatelů ostatních druhů. Mívá nižší stupeň dosaženého vzdělání a často nadměrně užívá alkoholické nápoje či návykové látky. V této skupině bývají přítomny osoby s psychopatickými rysy či jinými hlubokými duševními poruchami. Častá bývá emocionální labilita, převrácený hodnotový systém a nižší bariéry.

Čírtková rozlišuje následující typy pachatelů násilné trestné činnosti dle motivu konání

- afektivní, který jedná z často dlouhodobé krizové osobní situace, má osobní vztah k oběti, typicky např. partnerské vraždy. Pachatel tohoto typu nevykazuje výrazné psychické anomálie, nebývá nebezpečný, je zde vysoká pravděpodobnost nápravy a nízká přítomnost recidivy.
- deviantní, který si vybírá oběť zcela náhodně, bývá nebezpečný, možnost nápravy je obtížná a recidiva velice pravděpodobná.

¹⁰⁹ ČÍRTKOVÁ L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. s. 68

¹¹⁰ BLATNÍKOVÁ, Šárka,; NETÍK, Karel. *Predikce vývoje pachatele*. Praha: IKSP, 2008. s. 17-35.

¹¹¹ MAREŠOVÁ, Alena. a kol. *Kriminální recidiva a recidivisté*. 1. vydání. Praha: IKSP, 2011. s. 232.

- racionální, který má čin dopředu promyšlený a je prostředkem k dosažení cíle, ať už materiálního či např. zbavení se svědka. Pachatel bývá nebezpečný a možnost nápravy je zde ztížena.¹¹²

John Conrad Spencer pak provedl následující typologii násilných pachatelů

- kulturně násilný pachatel-jde o jedince žijící ve skupině, kde je násilí běžným nástrojem řešení konfliktů.
- kriminálně násilný pachatel používá násilí jako prostředek k dosažení cíle-např. loupež.
- patologicky násilný pachatel, který trpí určitým druhem duševní poruchy či poškozením mozku.
- situačně násilný pachatel, kdy násilí je důsledkem nespokojenosti, jedinec ztratí kontrolu sám nad sebou a později svého činu často lituje.¹¹³

Pachatel vraždy

Pachatele vraždy není lehké generalizovat, jelikož zahrnuje nesourodé skupiny pachatelů, kteří se liší svými charakteristikami dle typu vražedného jednání. Holcomb aspoň ve své studii rozlišili následující typy vrahů

- psychotický vrah projevující znaky vážné duševní poruchy
- dezorientovaný vrah, u něž jsou patrné psychotické příznaky
- normální vrah
- hostilní, nepřátelský vrah
- depresivní vrah¹¹⁴

Nejčtenějšími skupinami jsou vrazi normální a nepřátelští, proto má studie malý praktický význam pro zacházení s pachateli. Rovněž ve výše uvedené typologii schází vrah psychopatický, který je hojně zastoupenou skupinou.

Megarggeeho klasifikace rozlišuje vrahy

- S nadměrnou sebekontrolou, kteří jsou odolné vůči frustraci a snaží se potlačit vnitřní napětí až k hranici snesitelnosti, načež nakonec nevydrží a explodují
- S nedostatečnou sebekontrolou, jejichž tolerance vůči frustraci je nízká, brutalita ne tak vysoká.

Heretik zkoumal charakteristiky vrahů, které se liší dle typu vraždy. U vrahů žijících dlouhodobě v krizovém vztahu je patrná afektivita, výbušnost a vyšší věk-průměr je 34 let.

¹¹² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. 255 s. Praha: Eurounion, 1998. s. 90.

¹¹³ DIANIŠKA, G. a kol. *Kriminologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 193

¹¹⁴ Cit. Dle NETÍK, K. a kol., sexuální delikvence, sexuálně motivované vraždy, profil pachatele, prostr. KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005. s. 395.

Naopak pachatelé vraždící pro materiální zisk jsou mladší, svobodní, mívají za sebou kriminální kariéru, časté jsou psychopatické rysy, chudý emocionální život, nedostatek empativity.¹¹⁵ Typickým sexuálním vrahem je pak muž ve věku 30 let, svobodný, se základním vzděláním, pracující v nekvalifikované profesi či nezaměstnaný e s kriminální minulostí, častá bývá přítomnost toxikomanie a duševních poruch¹¹⁶ Pachatelky vraždy novorozence matkou bývají ženy svobodné, do 25 let věku, bez kriminální minulosti a průměrného či podprůměrného intelektu.¹¹⁷

Pachatel sériových vražd

Akademie FBI vytvořila následující typologii sériových vrahů

- dezorientovaný asociální pachatel, který žije sám, mívá podprůměrnou inteligenci, je sociálně nedostačivý a trpí úzkostnými poruchami.
- organizovaný asociální pachatel, který mívá vyšší inteligenci, je společensky i sexuálně kompetentní a dokáže ovládat své chování.¹¹⁸

Pachatel loupeže

Conklin rozlišuje následující typy pachatelů loupeže

- profesionální pachatel loupeže si čin promýšlí dopředu, páchá jej dlouhodobě a je zdrojem jeho obživy.
- příležitostný pachatel loupeže, který je nejčastěji zastoupen, je mladšího věku, pochází ze sociálně slabších vrstev, na čin se nepřipravuje a pracuje obvykle ve skupinách.
- závislý pachatel loupeže bývá osoba zneužívající návykové látky, pro kterou je loupež zdrojem prostředků k nákupu drogy. Svého cíle se snaží dosáhnout rychle a bezpečně a zbraň používali ojedinele, avšak časté je použití násilí jako prostředek vydírání či zastrasování.
- alkoholický pachatel loupeže se obvykle účastní neplánovaných loupeží, které slouží jako zdroj k získání prostředků k nákupu alkoholu. V době spáchání činu bývá pod vlivem.¹¹⁹

¹¹⁵ HERETÍK A, *Estrénná agresia I, forenzná psychologie vraždy*, s. 205-214, prostř. KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005. s. 396.

¹¹⁶ Cit. Dle NETÍK, K. a kol., *sexuální delikvence, sexuálně motivované vraždy, profil pachatele*, prostř. KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005. s. 397.

¹¹⁷ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005. s. 397

¹¹⁸ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005. s. 398

¹¹⁹ DIANIŠKA, G. a kol. *Kriminológia*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 194

6.2. Děti a mladiství jako pachatelé

Zde bych se chtěla věnovat jednomu z nejzávažnějších sociálně patologických jevů, kterým kriminalita dětí a mladistvých bezesporu je, jelikož neustále se snižující věk prvopachatelů je jedním z faktorů, které spoluurčují vývoj kriminální kariéry.

Z výzkumů provedeného Suchým vyplynulo, že 65% pachatelů, kteří se dopustí prvního kriminálního jednání ve věku mladistvých, spáchá do půl roku další trestný čin, 31% pak do roku od propuštění.¹²⁰ S přibývajícím věkem spáchání prvního trestného činu pravděpodobnost i četnost recidivy klesá.¹²¹

Kriminalita mládeže, která zahrnuje děti do 15 let a mladistvé od 15-18 let, se vyznačuje určitými specifickými rysy. Jedním z nich je vysoká latence, což vyplývá z toho, že nejčastější páchají drobnou majetkovou trestnou činnost. Dalším rysem je mnohem vyšší podíl chlapců na jejím páchání v poměru k dívkám. Registrovaná kriminalita je pak vyšší mezi příslušníky etnických minorit, než je jejich zastoupení ve společnosti a časté je páchání ve skupinách. Většinu kriminality pak páchá velmi malá skupina intenzivních pachatelů, kteří se kriminálního jednání dopouštějí opakovaně.¹²²

V průběhu dospívání prochází mladistvý vývojem, během kterého se utváří jeho osobnost, přičemž z kriminologického a trestně právního hlediska jsou klíčovými obdobími přechod od dětství k dospělosti a to pubescence, v závislosti na pohlaví věk od 11-12 let do 14-15 let a adolescence-od 16-18 do 20 let. V období pubescence dochází k vymezení osobnosti mladistvého a k prvním sociálním konfliktům ve vztahu k rodině, přičemž v období adolescence se jeho postoje utvrzují. Po tomto období se pak snižuje vliv sociálních skupin na jednotlivce, tudíž je menší možnost jej ovlivnit, a to jak v pozitivním, tak i negativním smyslu.¹²³

Institut pro kriminologii a sociální prevenci provedl výzkum týkající se věku osob propouštěných na svobodu z nepodmíněného trestu odnětí svobody v roce 2006. Průměrný věk odsouzeného pachatele činil 20,5 let, nejčastějším věkem pak bylo 18,7 let. Více než třetina pachatelů začínala s kriminální kariérou ve věku mladistvém, dvě třetiny pak ve věku

¹²⁰ MAREŠOVÁ, Alena. a kol. *Kriminální recidiva a recidivisté*. 1. vydání. Praha: IKSP, 2011. s. 18.

¹²¹ MAREŠOVÁ, Alena. a kol. *Kriminální recidiva a recidivisté*. 1. vydání. Praha: IKSP, 2011. s. 12.

¹²² KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005. s. 269-271.

¹²³ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005. s. 274.

do 19 let. Věk prvního odsouzení zároveň ukazuje, že osoby začínající ve věku okolo 18 let mají v rejstříku trestů 5-6 záznamů, zatímco osoby začínající ve věku 22 let, mají záznamy 3-4. Z celkového počtu mladistvých recidivovalo alespoň jednou 48% pachatelů.¹²⁴ Z výsledků výzkumu tedy vyplývá, že čím je nižší věk zahájení kriminální kariéry, tím vyšší je riziko recidivy a její četnost.

Generace tzv. mladistvých novorecidivistů, kteří již vyrůstali za plného kapitalismu, se vyznačuje vysokou agresivitou a prokazují rysy tzv. depravace osobnosti, která se jeví jako nový zdroj recidivy a závažné kriminality. Tento termín popsal podrobněji psycholog Tamchyna, který se ve své praxi setkává s recidivisty. Psychologie označuje depravaci jako deficitní psychické změny osobnosti jedince.¹²⁵ Jedná se o poruchu vyšších citů, která vzniká „v důsledku odpadnutí morálních zábran a stupňování pudového jednání při celkovém úpadku osobnosti,“¹²⁶ v důsledku čehož se jedinci stávají bezohlední, dbající jen svého prospěchu. Mladiství pachatelé se často vyznačují neuroticismem neboli emoční labilitou, což je rys osobnosti přítomný u 84% násilných pachatelů.¹²⁷ K této problematice se mi vybaví případ dvanáctiletého Patrika, který se 29.4.2010 vypravil z dětského domova za matkou. Chlapce po cestě přepadli dva Romové ve věku 14 a 17 let, kteří chlapce okradli, zbili a zneužili. Při fyzickém napadání, které trvalo bezmála 3,5 hodiny, opakovali chlapci, že mu v této chvíli provedou „to, co provedl Hitler cikánům“. Patrik skončil na jednotce intenzivní péče s mnohočetnými zraněními na těle i na duši. Tento případ se vyznačuje vysokou bezohledností mladistvých pachatelů, z nichž starší již byl v minulosti trestán a vzhledem k intelektuálním a osobnostním charakteristikám se neočekává jeho náprava a znouzačlenění do společnosti.¹²⁸

V odborných kruzích se vedou debaty na téma příčin takového osobnostního založení mladistvých a z nich vycházející páchaní trestné činnosti. Mezi hlavní příčiny můžeme zařadit chybějící vliv rodiny, kdy si u dysfunkčních rodin vrstevník nahrazuje chybějící vazby začleněním do jiných sociálních subkultur, které jej ovlivňují v jeho nejchoulostivějším období vývoje a mění jeho osobnost. S tím souvisí i způsob trávení volného času, např.

¹²⁴ BLATNÍKOVÁ, Šárka,;NETÍK, Karel. *Predikce vývoje pachatele*. Praha: IKSP, 2008. s. 114-115.

¹²⁵ MAREŠOVÁ, Alena. a kol. *Kriminální recidiva a recidivisté*. 1. vydání. Praha:IKSP, 2011. s. 215.

¹²⁶ MAREŠOVÁ, Alena. a kol. *Kriminální recidiva a recidivisté*. 1. vydání. Praha:IKSP, 2011. s. 214.

¹²⁷ MAREŠOVÁ, Alena. a kol. *Kriminální recidiva a recidivisté*. 1. vydání. Praha:IKSP, 2011. s. 232.

¹²⁸ Mladistvý Rom dostal za lynčování dvanáctiletého Patrika deset let [online] Ústecký deník [cit. 30.3.2013]. Dostupné z <http://ustecky.denik.cz/zpravy_region/20101125_rom_patrik_odsouzen_10let_bohosudov.html>

návštěva různých heren a klubů, kde mladistvý může navázat mnohé sociální kontakty a přiučít se kriminálnímu chování od starších a zkušenějších jedinců.¹²⁹

6.2.1. Násilná kriminalita mladistvých

Příznaky násilného jednání se projevují u chlapců již v raném dětství a u dívek na počátku puberty, projevující se lhaním, podrážděností, krutostí k ostatním lidem či zvířatům, z velké části odezní s odchodem puberty. V případě přetrvání můžou vyústit až antisociální poruchu osobnosti. Za faktory, které způsobí nastartování patologického vývoje osobnosti dítěte, se považují dědičnost, úraz či onemocnění mozku a učení. Významný vliv násilného chování u chlapců má komplikovaný porod a následná porucha citové vazby mezi matkou a dítětem či různé druhy psychického zneužívání a týrání.¹³⁰

Na násilné kriminalitě se mládež, tzn. děti do 15 a mladiství do 18 let, podílí 11,4%, což je dvojnásobek oproti jejich podílu na kriminalitě celkové. Souvisí to s jejich fyzickými dispozicemi, vyšší odvahou a ráznějším způsobem řešení konfliktů. Co se týče vražd, mladiství jsou zastoupeni 4,4%, tedy se nejedná o rozšířený druh trestné činnosti páchané v této věkové skupině. Vyšší je procento zastoupení u trestného činu úmyslného ublížení na zdraví, a to 9,4%. Nejpočetněji je pak mezi mladistvými zastoupena loupež, a to 25%, a to jak mezi mládeží navzájem, tak např. v barech či benzinových pumpách, jelikož v těchto případech můžou využít fyzické kondice a urychleně odnést lup.¹³¹

Co se týče vražd páchaných dětmi, jedná se o výjimečný jev, který bývá páchán v drtivé většině případů v rodině. Jiná je situace mezi mladistvými, kteří usmrcují jak rodinné příslušníky, tak osoby cizí. Ačkoli se stále jedná o jev statisticky nevýznamný, určitě nelze podceňovat okolnost, že poslední době vzrůstá podíl mladistvých na tzv. zločinech z nenávisti, které slouží jako zdroj silných zážitků.¹³²

6.2. Oběť

Pro účely prevence kriminality a její kontroly je oběť významným prvkem, který je nutno zkoumat ve vztahu k trestnému činu, a to zejména proto, že oběti mají vliv na vznik a průběh trestného činu, jsou nositeli kriminalistických stop, informací o pachateli a jeho

¹²⁹ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005. s. 277.

¹³⁰ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005. s. 277-278.

¹³¹ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 140.

¹³² ČÍRTKOVÁ L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. s. 215.

motivaci, rozsahu latentní kriminality a účinnosti preventivních opatření, což je možno zjistit z výsledků viktimologických průzkumů.¹³³

Z hlediska **trestněprávního** není pojem oběť vymezen. Trestní zákon totiž v § 43 TŘ definuje pouze pojem poškozený, který ovšem zahrnuje jak fyzické, tak i právnické osoby. V poněkud jiném, smyslu definuje oběť zák. č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti, kde v § 2 odst. 1 uvádí, že obětí se rozumí fyzická osoba, které v důsledku trestného činu vznikla škoda na zdraví a v § 2 odst. 2 říká, že za oběť se považuje i osoba pozůstalá po oběti, která v důsledku TČ zemřela, byla rodičem, manželem nebo dítětem zemřelého a současně v době jeho smrti s ním žila v domácnosti, nebo osoba, které zemřelý poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu.

Z hlediska **kriminologického** je oběť „fyzickou osobou, která trestným činem utrpěla újmu na životě nebo zdraví, majetku cti nebo jiných právech“.¹³⁴

Oběť zkoumá obor viktimologie, jejímž předmětem zkoumání je

- osoba oběti, tedy její individuální fyzické, psychické a sociální vlastnosti,
- vztah mezi obětí a pachatelem
- úloha oběti na spáchání trestního činu
- role oběti při objasňování trestného činu
- pomoc obětem trestné činnosti
- a ochrana oběti před viktimizací, což je proces, ve kterém se potenciální oběť stává skutečnou.¹³⁵

Mimo oběti konkrétního TČ se viktimologie zabývá potencionálními oběťmi trestné činnosti, skupinovými oběťmi, oběťmi postiženými latentní kriminalitou, ale i osobám, které se jako oběti cítí, ačkoli k tomu dle platného práva není důvod.

6.2.1. Osoba oběti

Viktimnost značí předpoklad osoby stát se obětí trestného činu. Určité typy trestné činnosti mají specifické typy obětí. Je vázána na věk obětí, jejich profesi, psychické vlastnosti či začlenění do sociální skupiny.¹³⁶ Kvantitativní míru viktimnosti, udávající jejich počet v rámci určitého druhu trestného činu na 10 000 obyvatel, pak označuje tzv. index

¹³³ SCHEINOST, Miroslav. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: IKSP, 2010. s. 106.

¹³⁴ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. Vydání. Praha: Karolinum, 2004. s. 139.

¹³⁵ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: Karolinum, 2004. s. 141.

¹³⁶ SVATOŠ, R., *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 34.

viktimmnosti.¹³⁷ Policie eviduje každoročně minimálně počet evidovaných objektů trestných činů. V rámci násilné kriminality bylo v roce 2011 poškozeno nejvíce (12,8% obětí), ublížením na zdraví, následuje loupež s 8,8%, nebezpečné vyhrožování (6,4%) a týrání osoby žijící ve společném obydlí (1,7%).¹³⁸

Vztah mezi obětí a pachatelem

Jsou rozlišovány 4 typy vztahů pachatel-oběť, a to

- osobní vztah
- vztah před činem
- vztah při činu
- anonymita oběti¹³⁹

Úloha oběti na spáchání trestného činu

Holyst člení oběti z hlediska tzv. viktimologické viny na

- oběti, které zavinily svou viktimizaci, a to buď přímo vyprovokováním spáchání trestného činu nebo svou účastí na rizikových sociálních skupinách (prostituce).
- oběti, které nezavinily svou viktimizaci, a to buď osobně (např. byli svědky trestné činnosti a postavili se na obranu další oběti) či příslušností k určité rizikové sociální skupině (policisté).¹⁴⁰

Z výzkumů prováděných Kuchtou vyplývá, že 26% vražd bylo vyprovokováno obětí, přičemž ta měla mnohé rysy pachatele, a o tom, kdo se nakonec stane obětí, rozhodla určitá psychická okolnost nebo náhoda.¹⁴¹

Z výše uvedeného vyplývá, že nejen pachatel, ale i oběť, je důležitým fragmentem studia násilné kriminality, jelikož často ke spáchání činu přispívají ať už svou neopatrností či vyloženou provokací, proto je třeba, aby lidé, speciálně osoby ze skupin potenciálně ohrožených násilnou trestnou činností, byly informovány o rizicích a o možnostech ochrany a obrany vlastní osoby.

¹³⁷ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005. s. 129.

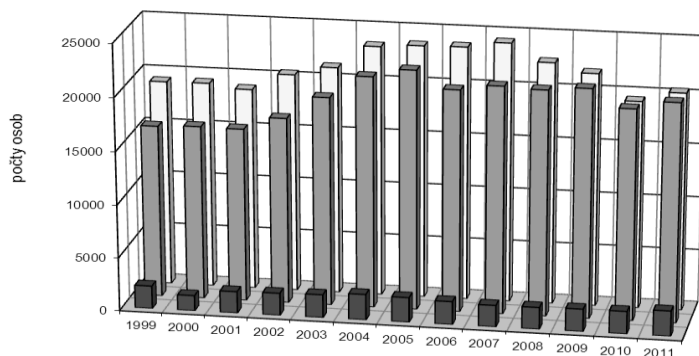
¹³⁸ MAREŠOVÁ, Alena. a kol. *Analýza trendů kriminality v roce 2011*. 1. vydání. Praha: IKSP, 2012. s. 54.

¹³⁹ DIANIŠKA, G. a kol. *Kriminológia*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 115.

¹⁴⁰ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: Karolinum, 2004. s. 148-149.

¹⁴¹ DIANIŠKA, G. a kol. *Kriminológia*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 115.

Minimální počty napadených osob v letech 1999 až 2011
(zdroj: statistika PP ČR)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
■ skupiny	2132	1437	2029	2093	2164	2411	2326	2164	2026	2050	2110	2114	2372
■ ženy	16103	16253	16207	17394	19515	21630	22413	20785	21309	21138	21456	19779	20544
□ muži	19214	19296	18845	20411	21253	23383	23636	23697	24245	22614	21789	19404	20360

142

7. Kontrola násilné kriminality

Sociální kontrola představuje ty prostředky, kterými společnost působí na jedince, aby u nich dosáhla žádoucího sociálního chování. Realizuje se prostřednictvím náboženství, morálky, vědy, výchovy či práva. Sociální kontrola tedy předpokládá respektování určitých pravidel a norem, jejichž dodržování zachovávají formální instituce, např. policie a soudy a neformální instituce, což jsou např. rodina, škola či církve.

Kriminální kontrola představuje výšeč kriminální kontroly spočívající v plnění úkolu společnosti a státu při ochraně občanů před kriminalitou. Zahrnuje veškeré společenské instituty, strategie a sankce, jejichž cílem je zaručení konformity jednání v oblasti regulované normami trestního práva. Může být realizována na základě strategie represivní, tedy užití norem trestního práva, či preventivní, tudíž užití mimotrestních prostředků.¹⁴³ Oba dva přístupy se navzájem prolínají a v různých právních systémech jsou zastoupeny v různých měrách.

7.1. Strategie represivní

Trest je reakcí na nežádoucí společenské chování pachatele. V druhých a vyšších sankcích se odráží trestní politika státu, tzn. sankční politika.¹⁴⁴ Předchozí zák. č. 140/1961 Sb. uváděl v § 23, že účelem trestu je chránit společnost před pachatelem trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti. Na rozdíl od toho v novém zák. č. 40/2009 Sb. žádné ustanovení o účelu trestu nenajdeme.

V kriminologii můžeme rozlišit dvojí pojetí trestu, a to konsekvencialistická, která je zaměřená na zabránění budoucímu kriminálnímu jednání pachatele, a retributivní, jejímž cílem je stanovení přiměřené sankce za spáchaný trestný čin.¹⁴⁵

7.1.1. Teorie konsekvencialistická

Trest by měl splňovat nejen represivní, ale i preventivní úlohu, jejíž součástí je odstrašení, zneschopnění a náprava pachatele. **Odstrašení** působí v dvojím smyslu, a to jednak jako individuální prevence, tedy jedince v důsledku vidiny trestu a s ním spojených

¹⁴³ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005. s. 183-184.

¹⁴⁴ SCHEINOST, Miroslav. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: IKSP, 2010. s. 36.

¹⁴⁵ TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 170.

nežádoucích důsledků, předem odrazuje od spáchání kriminálního jednání, a dále jako prevence generální, kdy ostatní členové společnosti, vidouc před sebou příklad odsouzeného pachatele, tedy účinnosti sankce, si jednání předem rozmyslí. **Zneschopnění** slouží k fyzickému zamezení pachatele páčání další trestné činnosti. **Náprava** by pak měla vést k polepšení a resocializaci pachatele. K tomuto účelu by měla sloužit věznice, ve kterých je vykonáván trest odnětí svobody.¹⁴⁶ K nápravě pachatelů slouží tzv. programy zacházení. Z výsledků výzkumu provedeného mezi vězni, který odhaluje, jaký mají názor na smysl těchto programů, vyplývá, že 37% vězňů jej považuje za povinnost, dle 12% slouží k převýchově odsouzených a pro 21% představuje příjemné vyplnění volného času.¹⁴⁷

Jedním z negativ nepodmíněného odnětí trestu svobody jsou velký nápor na veřejné finance, což se snaží trestně právní politika řešit rozšiřováním alternativních trestů u mírnějších trestných činů. Nový trestní zákoník, zák. č. 41/2009 Sb. zavedl jako novou formu trestání trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Problematickým aspektem je ukládání delších trestů odnětí svobody, protože pachatel má pak velký problém se znovuzačleněním do společnosti. Vězni odsouzení k delšímu odnětí svobody procházejí třemi fázemi. V první se postupně vzdávají vzpomínek na minulost a zvykají si na podmínky života ve věznici. Ve druhé se připravuje na změnu, což s sebou přináší strach z neznámého, jelikož jedinec si vytvořil určité návyky, které mu umožňovaly přežívání, a kterých se má najednou vzdát. Ve třetí fázi pak přichází šok z pocitu svobody po propuštění a ztráty svobody.¹⁴⁸ Absolutní izolace pachatele pak může působit kontraproduktivně z hlediska účelu trestu, jelikož jedinec si přivykne na život ve věznici, na sociální kontakty pouze s odsouzenými vězni, kteří se stávají jeho druhou rodinou, a od které často získává nežádoucí kriminální návyky, které před uvězněním neměl. Po propuštění pak musí opustit jedinou sociální skupinu, ke které náležel, jelikož sociální vazby s vnějším světem jsou již zpřetrhané a proto často dochází k jeho opětovnému začlenění do rizikových skupin, což zvyšuje riziko jejich opětovného kriminálního jednání.

Co se týče kratších trestů odnětí svobody, zde lze dle výzkumů hovořit o účinnosti nápravy ještě nižší. V krátkém čase nelze jedince přimět ke změně postojů, nedochází k modifikaci jeho osobnosti ve smyslu jeho nápravy, spíše je možné, že se navíc přiučí některým škodlivým návyků, které před uvězněním neměl. Z hlediska prevence pak nelze hovořit o odstrašujícím smyslu trestu, jelikož kratší trest odnětí svobody s sebou nese pro

¹⁴⁶ TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 170-175.

¹⁴⁷ SCHEINOST, Miroslav. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: IKSP: 2010. s. 43.

¹⁴⁸ SCHEINOST, Miroslav. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: IKSP: 2010. s. 44

pachatele i společnost přijatelné riziko. Navíc jsou tyto tresty často ukládány osobám, kterým nemohl být uložen peněžitý trest odnětí svobody pro nedobytnost, proto by se dalo hovořit i o jisté diskriminaci nemajetných pachatelů. Co se týče ekonomických nákladů, jsou to pak krátkodobé tresty, které váží většinu kapacity vězeňských zařízení.¹⁴⁹

7.1.2. Retributivní přístup

Tento přístup smyslu a účelu trestu se nezabývá budoucností pachatele, ale samotným trestným činem, který se odehrál, tudíž ve společnosti vznikla nerovnováha, nespravedlnost, která musí být trestem odčiněna. Druh a výše trestu by měla být přiměřená.¹⁵⁰

7.2. Prevence

Dle Bouřy prevencí kriminality rozumíme „soubor nejrůznějších aktivit mimotrestního charakteru orientovaných na odstranění, oslabení či neutralizaci kriminogenních faktorů s cílem zastavit růst kriminality, nebo docílit jejího zmenšení.“¹⁵¹

Dle obsahového zaměření dělíme prevenci na sociální, situační a viktimologickou.

7.2.1. Sociální prevence

Její snahou je působení na jedince v rámci společenského celku, jeho resocializaci a změna společenských a ekonomických podmínek, které přispívají ke vzniku kriminality. Zaměřuje se na kriminogenní faktory jako např. prostituce či alkoholismus. Prostřednictvím právní politiky se snaží ve veřejnosti vzbuzovat morálně žádoucí chování. Mezi prostředky k jejímu dosažení můžeme zařadit např. prohibici, snížení daní, či zvýšení počtu pracovních míst a následné snížení nezaměstnanosti.¹⁵²

Z tohoto hlediska hrají důležitý vliv média. V první řadě ve smyslu způsobu prezentace trestné činnosti, kdy dochází i k případům nejen pouhého přijetí, ale až sympatií ze strany veřejnosti vůči pachatelům. V tomto případě bych chtěla zmínit případ žhářů z Vítkova, který byl sledován veřejností, jelikož mělo být poukázáno na společenskou škodlivost tohoto případu a veřejnost přesvědčena, že v podobných případech bude spravedlnosti učiněno zadost, tedy odradit budoucí pachatele od trestné činnosti podobného druhu. Bohužel

¹⁴⁹ SCHEINOST, Miroslav. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: IKSP: 2010. s. 46.

¹⁵⁰ TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie*. 1. vydání. Praha: Graa Publishing, 2010. s. 181-182.

¹⁵¹ BOUŘA, Václav. *Vybrané kapitoly z kriminologie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2003. s. 64.

¹⁵² SVATOŠ, Roman. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 54.

docházelo většinou k efektu opačnému. Na různých diskuzích byly projevovány sympatie vůči odsouzeným pachatelům a ve chvíli, kdy byli odsouzeni k vysokým trestům odnětí svobody, zdvihly se vlny nesouhlasu, jelikož shodou okolností v tomto období došlo k již zmíněnému přepadení nezletilého chlapce Patrika Romy, z nichž jeden, mladší 15 let, nebyl potrestán, jelikož nebyl trestně odpovědný a starším z chlapců byl snížen trest z 10 na 5 let.¹⁵³ V tomto případě tak paradoxně došlo k zvýšení pocitu nespravedlnosti ve společnosti a antipatie vůči Romům.

Z dalšího hlediska působí média na celou společnost, ale především na děti a mládež, ve smyslu vzoru a měřítko žádoucího chování. Jelikož děti a mládež tráví před televizí většinu volného času a v tomto choulostivém období jsou nejnáchylnější k přebírání vlivů z okolí, vyvíjí se jejich osobnost s akceptací násilného chování, které je ve filmech prezentováno jako standard a která přechází až k lhostejnosti k jeho projevům.

7.2.2. Situační prevence

Tento druh prevence se zaměřuje na konkrétní trestný čin, přičemž jej vidí jako důsledek shody motivace a příležitosti. Pro účinné zamezení trestné činnosti je třeba omezit kriminogenní situace, příležitosti ke spáchání trestného činu a co nejvíce zvýšit riziko dopadení pachatele. K tomuto účelu se užívají různé zábrany jako alarmy, kamerové systémy, kontroly na letištích či stadionech.¹⁵⁴

7.2.3. Prevence viktimologická

Jak jsem uvedla již výše, jsou to často oběti, které svou neopatrností či v některých případech vyloženě provokací, přispívají ke svému napadení. V tomto smyslu se mi vybavuje případ zavražděné dívky, který jsme studovali v soudní psychiatrii s panem doktorem Lojkou, jež stopovala, navštěvovala motoresty a pravidelně navazovala kontakty s přítomnými muži, se kterými poté cestovala. Byla ubodána v lese mnohačetnými bodnými ranami a pan doktor k tomuto poznamenal „Oběť si našla svého vraha“.

Cílem tohoto druhu prevence je tedy zabránit potenciální viktimizaci osvětou u ohrožených skupin obyvatelstva. Tak v případě seniorů by tito neměli vpouštět neznámé

¹⁵³ Mučení Patrika: z deseti let je pět a nakonec můžou být také jenom tři [online] Litoměřický deník [cit. 12.04.2013]. Dostupné z <http://litomericky.denik.cz/zlociny-a-soudy/20110318_ro_muceni_patrika_deset_let_jen_pet-046a.html>

¹⁵⁴ SVATOŠ, Roman. Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 55.

osoby do bytu, děti by měly být poučeny co dělat v případě, pokud jim budou nabízeny drogy a dívky a ženy o vhodném způsobu oblékání, pokud se vrací v noci samy domů.¹⁵⁵

Dle okruhu adresátů pak rozlišujeme prevenci primární, sekundární a terciální.

Prevence primární

- Je adresována veškerému obyvatelstvu nebo některým skupinám, např. důchodcům, ženám či dětem. Realizuje se prostřednictvím sociální, kulturní a správní politiky, a to zaměřením na výchovu, vzdělání a zaměstnanost, omezením rizikových faktorů nepřistavováním dalších sídlišť a informováním veřejnosti o zvýšených rizicích trestné činnosti.¹⁵⁶

Prevence sekundární

Její záběr je užší, jelikož se orientuje se na rizikové skupiny pachatelů, tedy např. toxikomany či prostitutky, rizikové skupiny obětí jako senioři či kriminogenní situace, jako např. fotbalový zápas. Prostředky k její realizaci pak mohou být např. zvýšení zaměstnanosti v regionu, ve kterém dochází k uzavření dolů, instalace kamery na nebezpečné křižovatce či informování veřejnosti o konkrétním riziku napadení-např. v případě k úniku nebezpečného psychopata z ústavu.¹⁵⁷

Prevence terciální

Je zaměřeně na konkrétního jedince. Jedná se tedy o pachatele, kterému je třeba zamezit kriminální recidivě prostřednictvím hrozby trestu, ukládáním ochranných opatření nebo dohledu či o poradenskou činnost oběti s cílem zamezení její budoucí opětovné viktimizace.¹⁵⁸

Dále můžeme prevenci rozlišit z hlediska

- Strategie na:
 - přímá- čekání na pachatele v místě, kde by mělo dojít k trestnému činu
 - nepřímá-obhlídky v místech zvýšeného nebezpečí trestné činnosti.
- Časového hlediska:

¹⁵⁵ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 56.

¹⁵⁶ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 56.

¹⁵⁷ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 57.

¹⁵⁸ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 57.

- predeliktní, kdy se zabraňuje páchaní trestného činu instalací kamery v potenciálně ohroženém místě k vloupání.
- postdelikttní, kdy se instaluje kamera v místě, ve kterém již k vloupání došlo.
- Použitých prostředků:
 - právní- čekání na pachatele a jeho zadržení policisty dle TŘ.
 - mimoprávní- občanské hlídky v zahrádkářské kolonii, kde hrozí riziko vloupání do chat.
- Úrovně rozvíjení:
 - místní- čekání policejní hlídky u objektu, který by měl být napaden.
 - regionální-zákaz vstupu do lesa v období sucha, kdy je zvýšené riziko požárů.
 - celostátní-zákaz jízdy kamiónů v období zvýšené nehodovosti.
- Druhu preventivního opatření:
 - organizační-kontrola fanoušků vstupujících na místo fotbalového utkání
 - technická-instalace alarmu do vozidla.¹⁵⁹

7.3. Kontrola násilné kriminality

Možnosti prevence násilné kriminality jsou poněkud užší, což vyplývá jednak z odlišnosti osobnosti pachatele násilné kriminality, který má z nemalé části nižší IQ, podprůměrné vzdělání či psychopatické rysy osobnosti, jednak z faktu, že velká část násilných trestných činů není předem plánována (mnoho je jich pácháno např. spontánně pod vlivem alkoholu). Pachatele můžeme rozlišit na sociálního, u kterých je příznivá kriminogenní situace silným činitelem ve vztahu ke spáchání a asociálního, kdy pachatel využije situace, ta

¹⁵⁹ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 57.

však nemá na spáchání rozhodující vliv a antisociální, v jehož případě jde o situaci navozenou.¹⁶⁰

7.3.1. Úrovně prevence násilné kriminality

- **na úrovni individuální prevence**

Na této úrovni se jedná o různé programy předškolního vzdělávání, sociálního rozvoje, zaměřené na ochranu dívek a žen před nežádoucím těhotenstvím, konzultační a terapeutické přístupy, školení policistů, aby byli schopni lépe rozeznat a reagovat na různé druhy násilí.¹⁶¹ Jedním z příkladů je Centrum včasné intervence v Ostravě, které vzniklo právě zde, jelikož severní Morava je regionem s největším podílem dětí a mladistvých na kriminalitě a Ostrava drží také prvenství v počtu klientů v péči kurátorů. Do 24 hodin od zadržení pachatele policií se jej ujmou sociální pracovníci, kteří se snaží dítě změnit v jádru a snažit se jej aktivně zapojit do řešení situace, ve které se nachází, protože jedině tak může mít jeho převýchova dostatečný efekt.¹⁶²

- **na úrovni vztahů**

Zlepšování narušených mezilidských vztahů, zejména vztahu mezi rodiči a dětmi, jelikož je prokázáno, že týrání v dětství zvyšuje náchylnost k fyzickým a psychickým problémům v dospělosti.¹⁶³ Dítě, které se později stává delikventem, se často rodí jako nechtěné, mladým rodičům, vyrůstá v konfliktním prostředí či pouze s jedním rodičem, z čehož vzniká nedostatek funkčních vzorů, které nutně potřebují ke správnému vývoji osobnosti.¹⁶⁴

- **na úrovni komunity**

Tato prevence je zaměřena na změny prostředí v jednotlivých institucích jako např. školách, kde by se mělo rozvíjet harmonické prostředí a dále podpora monitorování učitelů při dohledu nad studenty, aby se zabránilo případné šikaně.¹⁶⁵

- **na úrovni celospolečenské**

¹⁶⁰ ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie, díl II. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Policejní akademie České republiky, 2004. s. 83.

¹⁶¹ DIANIŠKA, G. a kol. *Kriminológia*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 198.

¹⁶² NESÉTOVÁ, I.; DVOŘÁK, F. Rodiče se na nás obracují, až když se dítě ze dne na den ocitne ve vazbě : ostravské Centrum včasné intervence je docela úspěšné. Svoboda : deník pro okresy Ostrava, Karviná, Frýdek-Místek, Nový Jičín a Vsetín. Ostrava : Osna, 1999, roč. 9, č. 88.-roč. 11.

¹⁶³ DIANIŠKA, G. a kol. *Kriminológia*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 199.

¹⁶⁴ SCHEINOST, Miroslav. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: IKSP: 2010. 238 s. 70.

¹⁶⁵ DIANIŠKA, G. a kol. *Kriminológia*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 198.

Zde se jedná o aktivity vztahující se ke kulturním, ekonomickým a společenským faktorům vztahujícím se k násilí, projevující se v legislativě, politice a společensko-kulturním prostředí.¹⁶⁶

7.3.2. Nástroje prevence násilné kriminality

- zvyšování celkové kultury obyvatelstva, užitečné využívání volného času, vzdělanosti a informovanosti o smírném řešení konfliktů.¹⁶⁷ Výzkumy analyzující způsob trávení času mladistvých delikventů ukázaly, že jejich zájmy jsou spíše pasivní a konzumní, zahrnujíc především sledování televize, posedávání v hospodách, barech či hernách při konzumaci alkoholických nápojů a drog.¹⁶⁸
- potírání alkoholismu: alkohol, jak již bylo řečeno výše, je jedním z významných činitelů spouštějících spáchání trestného činu, jelikož vyhrocuje konflikty mezi potencionálním pachatelem a obětí a odstraňuje společenské bariéry, které jinak zamezují škodlivým rozhodnutím. Za zmínku stojí i patologické změny organismu, které s sebou nese chronický alkoholismus, a které následně vedou až nepochopitelně výbušnému a násilnému chování.¹⁶⁹ Zkušenosti z USA vedou k závěrům, že zvýšení cen alkoholu vedlo následně ke snížení násilného chování v populaci. Stejný vliv může být i snížení dostupnosti alkoholu v obchodech, což se projevilo v Brazílii, kdy se po zákazu alkoholu v obchodech po 23. hodině snížil dočasně počet spáchaných vražd.¹⁷⁰ V souvislosti s tímto mohu zmínit vliv zákazu požívání tvrdého alkoholu v září 2012, který se projevil v policejních statistikách. Zatímco v červenci byly spáchány 4 a v srpnu 5 vražd pod vlivem alkoholu, v září nedošlo ani k jedné.¹⁷¹
- Adekvátní reakce veřejnosti na projevy násilí: toto se týká zejména domácího násilí, kdy reakce okolí, pokud není nevšimavé a lhostejné k jejím náznakům, může zabránit prohlubování a vyhrocování situace, která může skončit násilným trestným činem.¹⁷²

¹⁶⁶ DIANIŠKA, G. a kol. *Kriminológia*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 198.

¹⁶⁷ DIANIŠKA, G. a kol. *Kriminológia*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 198.

¹⁶⁸ SCHEINOST, Miroslav. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: IKSP: 2010. 238 s. 74.

¹⁶⁹ ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie, díl II. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Policejní akademie České republiky, 2004. s. 83.

¹⁷⁰ DIANIŠKA, G. a kol. *Kriminológia*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 199-200.

¹⁷¹ V době prohibice se snížila kriminalita [online] lidovky [cit. 8.3.2013]. Dostupné z <http://www.lidovky.cz/v-dobe-prohibice-se-snizila-kriminalita-fck-/zpravy-domov.aspx?c=A121026_103740_in_domov_spa>

¹⁷² ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie, díl II. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Policejní akademie České republiky, 2004. s. 83.

- zdokonalení vědomostí a zlepšení příležitostí pro děti a mládež, k čemuž by měly sloužit různé programy sloužící ke zvýšení empatie a snížení impulzivnosti a agresivnosti u dětí a mládeže.
- zlepšení systému trestní justice, který by měl sloužit k odstrašení potenciálních pachatelů a sociálního zabezpečení, jež by mělo rodinám v těžkých životních podmínkách pomoci snížit dopady ekonomických nerovností.¹⁷³

Od 1. listopadu 2011 je účinná novela zákona o soudnictví ve věcech mládeže, která nově umožňuje uložit soudem pro mládež dítěti mladšímu patnácti let, které se dopustilo činu jinak trestného, ochranné léčby. Jedná se o případy, kdy dítě trpí duševní poruchou či spáchá čin ve stavu vyvolaném takovou poruchou či pod vlivem návykové látky či v souvislosti s jejím zneužíváním. Až dosud se podobné případy řešily dobrovolnou ochrannou výchovou, která však neměla dostatečnou účinnost, jelikož skončila s ukončením ochranné výchovy a pacient již poté nebyl pod lékařským dohledem. Novela má tak zabránit případům, kdy osoba představuje nebezpečí pro své okolí a vyhýbá se potřebné léčbě. Soud pro mládež rozhodne na základě znaleckých posudků o vhodnosti formy léčby, a to buď ústavně či ambulantně. K schválení takové novely přispěly názory psychiatrů se specializací na dětskou psychiatrii, kteří vycházeli ze zkušeností s konkrétními případy z posledního období, kdy se ukázala potřeba léčby pacientů i po ukončení ochranné výchovy.¹⁷⁴ Mým názorem je, že tato novela představuje pozitivní posun na poli kontroly násilné kriminality, má potenciál přispět k účinné prevenci kriminality mladých dospělých a snížit rizika pro společnost.

7.4. Systém prevence kriminality v ČR

Vláda schválila Strategii prevence kriminality na léta 2012 až 2015, což je dokument určující cíle, priority a úlohy jednotlivých institucí na úseku prevence kriminality. Systém je koordinován Republikovým výborem pro prevenci kriminality, který je mezirezortním metodickým koordinačním orgánem zřízeným při Ministerstvu vnitra, v jejímž čele stojí Ministr vnitra a který koordinuje aktivity mezi jednotlivými subjekty, spolupráci mezi občanskými hnutími, církvemi a sdělovacími prostředky, podporuje místní preventivní

¹⁷³ DIANIŠKA, G. a kol. *Kriminológia*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 200

¹⁷⁴ SCHREIBOVÁ, D. Novela zákona o soudnictví ve věcech mládeže od 1. listopadu 2011. *Právo a rodina*, 2011, roč. 13, č. 12, s. 9-10.

aktivity, vypracovává projekty a programy prevence kriminality, posuzuje jejich účinnost a předkládá o nich zprávy vládě. Na krajské úrovni pak operují krajské úřady.¹⁷⁵

Na úrovni měst a obcí pak působí samosprávy měst a obcí zatížených vysokou mírou kriminálně rizikových jevů, které schvalují programy prevence kriminality. Je vybrán manažer prevence a operuje zde Komise. Programy prevence na místní úrovni s názvem Partnerství, existující od roku 2007, se skládají z analýzy kriminality, výzkumu veřejného mínění, sociální a demografické analýzy obce a přehledu místních institucí. Po schválení tohoto programu je možno žádat finanční prostředky z Odboru prevence kriminality Ministerstva vnitra.¹⁷⁶

Institut pro kriminologii a sociální prevenci provedl výzkum tohoto programu, ze kterého vyplynulo, že ačkoli většina územních celků má schválený nějaký dokument sloužící k rozvoji prevence kriminality, avšak jedná se spíše o dokumenty dlouhodobějšího charakteru s nepřiliš jasnými obrysy, problémem se dále ukázalo, že většina celků nemá jasně specifikovanou částku určenou k prevenci kriminality, jež bývá nízká, ale v uplynulých letech s tendencí mírně se zvyšující. Počáteční koordinační problémy se pak daří s větším či menším úspěchem řešit.¹⁷⁷

Ve Strategii prevence kriminality vláda vytyčila cíle, které by měly sledovat jednotlivé jí podřízené instituce při vypracovávání projektů prevence kriminality. Pro toto období určila jako prioritní zaměření se na děti a mladé dospělé s cílem vyhledávání kriminálně rizikových dětí, mladých dospělých a práci s nimi a rodiny, ve kterých se vyskytují kriminálně rizikové děti s cílem zlepšení spolupráce mezi školami a rodinami. Další cílovou skupinou jsou pak recidivisté, kteří jak již jsem zmínila, páchají podstatnou část trestné činnosti, s cílem jejich efektivní resocializace, psychosociální a materiální podpory po jejich návratu z vězení a projekty spolupráce věznic, sociálních odborů a organizací poskytujících podporu.¹⁷⁸

Dalším dokumentem, který reguluje prevenci násilné kriminality je Národní akční plán prevence domácího násilí na léta 2011-2014 schválený vládou v roce 2011, který se věnuje

¹⁷⁵ Strategie prevence kriminality na léta 2012-2015 [online] Ministerstvo vnitra ČR [cit. 10.6.2013] Dostupné z <<http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2012-2015.aspx>>

¹⁷⁶ Strategie prevence kriminality na léta 2012-2015 [online] Ministerstvo vnitra ČR [cit. 10.6.2013] Dostupné z <<http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2012-2015.aspx>>

¹⁷⁷ Prevence kriminality na úrovni obcí a krajů [online] IKSP [cit. 20.06.2013]. Dostupné z <<http://www.ok.cz/iksp/docs/360.pdf>>

¹⁷⁸ Strategie prevence kriminality na léta 2012-2015 [online] Ministerstvo vnitra ČR [cit. 10.6.2013] Dostupné z <<http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2012-2015.aspx>>

komplexně výše uvedené problematice.¹⁷⁹ Policie ČR pak realizovala např. projekt Ajaxův deník zaměřující se žáky základních škol s cílem zamezit nežádoucím sociálním jevům jako je šikana, alkoholismus, drogy či hazard a poučit děti, jak se zachovat v některých rizikových situacích či Senioři sobě, který je zaměřen na zlepšení informovanosti seniorů, jak zabezpečit lépe sebe i svá obydlí.¹⁸⁰

¹⁷⁹ Strategie prevence kriminality na léta 2012-2015 [online] Ministerstvo vnitra ČR [cit. 10.6.2013] Dostupné z <<http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2012-2015.aspx>>

¹⁸⁰ Akce a projekty [online] Policie ČR [cit. 20.06.2013] Dostupné z <<http://www.policie.cz/clanek/akce-a-projekty-655004.aspx>>

Závěr

Násilná kriminalita je svým rozsahem téma velice rozsáhlé, jelikož zasahuje do mnoha oborů jako kriminologie, trestní právo, sociologie, psychiatrie či psychologie. Nebylo proto mým cílem popsat veškeré detaily, spíše dosáhnout uceleného výkladu na toto téma.

V kapitole první jsem se věnovala výkladu základních pojmů jako je agrese a násilí či hostilita, jelikož poznání jejich kořenů je nezbytným předpokladem pro efektivní kontrolu násilné kriminality.

Kapitola druhá byla věnována charakteristice násilné kriminality jako hromadného jevu, jejímu zařazení v rámci kriminality obecné, přičemž byla věnována otázce registrované a latentní kriminality, důvodům jejich odlišností a zdrojům poznání registrované kriminality, tedy kriminálním statistikám a nedostatkům, které s sebou nesou informace pocházející z jejich jednotlivých druhů.

Ve třetí kapitole je výklad zaměřen na fenomenologii násilné kriminality. Věnovala jsem se popisu aktuálního stavu násilné kriminality, její struktuře, studiu vybraných násilných trestných činů, změnám jejich stavu v rámci vývoje a důvodech těchto změn.

V kapitole čtvrté jsem se zaměřila na příčiny násilné kriminality a působení kriminogenních faktorů.

V kapitole páté jsem se zaměřila na jednotlivé změny, ke kterým došlo v právní kvalifikaci trestného činu vraždy v rámci účinnosti zák. č. 40/2009 Sb. a charakteristiku nových skutkových podstat trestných činů, a to zabití a nebezpečné pronásledování.

Kapitola šestá pojednává o specifikách násilné kriminality, charakterizuje pachatele a oběť jak z pohledu kriminologického, tak trestněprávního. Definiuje pachatele jak obecně, tak v rámci jednotlivých skutkových podstat TČ. Zaměřuje se na charakteristiku jednotlivých druhů potenciálních obětí v rámci vybraných TČ.

Kapitola sedmá se zabývá represivní a preventivní kontrolou násilné kriminality, jejími jednotlivými druhy a systémem kontroly kriminality na území České republiky.

Ráda bych na tomto místě shrnula své poznatky týkající se problematiky násilné kriminality. Násilná kriminalita je patologickým společenským jevem, jehož kořeny leží již v dětství jedince, kdy nesprávnou, neúplnou či dokonce zneužívající výchovou, dochází k zdeformování osobnosti jedince.

Pokud se tak stane u jedince, který má již z fyziologického hlediska předpoklady k projevům agrese a dítě si následně v období nejnáchylnějším ke změnám osobnosti, hledá

vzory zvnějšku, může se stát, že se ztotožní s falešnými vzory ve školním či jiném kolektivu, bude považovat za normální jednání to, co vidí ve filmech, reklamách či hrách a dojde tak u něj ke zkreslení reality.

V období dospívání a vzdoru pak v případě prvního střetu se zákonem, pokud nejsou kořeny problémů podchyceny včas, dochází k zdeformování jedince ve vězení či nápravném zařízení, jelikož statistiky ukazují, že bohužel recidiva u mladistvých dosahuje vysokých čísel.

V mladé dospělosti je pak pachatel bohužel vybaven vším, co potřebuje k páchání trestné činnosti a jelikož nezná jiné prostředí než v blízkosti kriminálních živlů, může se stát celoživotní dráhou člověka, který pak následně patologické vzory či frustrace přenáší na své děti a situace se opakuje.

V chybějících hodnotách a vzorech v rodině tkví dle mého názoru kořeny násilné kriminality. Problémem není nedostatek preventivních opatření, ale absolutní převrácení hodnot společnosti, kdy se uctívají hodnoty jako sex, násilí a peníze a proto bohužel k nastartování potřebné změny je třeba začít rekonstruovat celý společenský systém, zabývat se způsobem trávení času mladistvých či rozšířit centra, která mohou podat pomocnou ruku rodinám v krizi.

Důležitým bodem je pak dostatečná všímavost okolí k projevům násilí v rodinách, tedy spíše než kritizování spáchaných násilných trestných činů a následnými nízkými tresty by lidé neměli být lhostejní vůči druhým a v případě zaznamenání páchání násilí by se neměli bát jednat, protože tak je možno zamezit projevům násilí již v zárodku.

Stát by měl zajistit vyšší informovanost veřejnosti, jak se chovat v krizových situacích, aby se eliminovalo riziko viktimmnosti. Jedině užití jednotlivých preventivních opatření ve vzájemné spolupráci mezi orgány vykonávajícími prevenci a větší zastřešení státu nad nimi může přinést žádoucí výsledky.

Anotace

Má diplomová práce se zabývá násilnou kriminalitou jako závažným patologickým společenským jevem. Skládá ze sedmi kapitol, přičemž v kapitole první se zaměřuji na výklady základních pojmů jako je agrese a násilí, které posléze provázejí celou moc práci. V kapitole druhé charakterizují násilnou kriminalitu a provádím její zařazení v rámci kriminality obecné. Ve třetí kapitole se věnuji analýze stavu, struktury a vývoje násilné kriminality v České republice, přičemž rozebírám také statistické údaje o násilné kriminalitě. V kapitole čtvrté se zaměřuji na příčiny násilné kriminality. V páté kapitole zaznamenávám legislativní změny na poli násilné trestné činnosti, ke kterým došlo z důvodu účinnosti nového trestního zákona č. 40/2009 Sb. V kapitole šesté se věnuji vymezení pachatele a oběti a kapitola sedmá je zaměřena na kontrolu násilné kriminality z hlediska preventivního a represivního.

Summary

My thesis examines the violent criminality as the grave pathologic social phenomenon. It's divided into 7 chapters one being I focus on the interpretation of the basic terms like the aggression and violence which follow all of my thesis. In the second chapter I characterize the violent criminality and I classify it in the general criminality. In the third chapter I devote to the state, structure and evolution of the violent criminality in the Czech Republic and I also analyse the statistic datas about the violent criminality. In the fourth chapter I focus on the causes of the violent criminality. In the fifth chapter I notify the legislative changes which took place in the regulation of the violent criminality in cause of the effeciency of the new Criminal code zák. č. 40/2009 Sb. In the sixth chapter I define the offender and the victim and the seventh chapter is focused on the control of the violent criminality from the point of view as preventive as repressive.

Seznam použité literatury

Monografie

- BLATNÍKOVÁ, Šárka,;NETÍK, Karel. *Predikce vývoje pachatele*. Praha: IKSP, 2008. 216 s. ISBN 978-80-7338-0755.
- BOUŘA, Václav, *Vybrané kapitoly z kriminologie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2003. 108 s. ISBN 80-70422599.
- ČERMÁK, Ivo. *Lidská agrese a její souvislosti*. 1. vydání. Žďár nad Sázavou: Fakta, 1998. 204 s. ISBN 80-902614-1-8.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. 255 s. ISBN 80-85858-70-3.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008. 150 s. ISBN 978-80-247-2207-8.
- ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 2. vydání. Praha: Portál, 2004. ISBN 80- 7178-931-3.
- ČÍRTKOVÁ L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. 431 s. ISBN 80-86473-86-4.
- DIANIŠKA, G. a kol. *Kriminológia*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 336 s. ISBN 978- 80-7380-198- 4.
- SPURNÝ Joža; ČERVENÝ, Viktor. *Násilí z pohledu společenských věd*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference 20. září 2007. Praha: Policejní akademie ČR, 2007. 204 s. ISBN 978-80-7251-253-9.
- KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2005. 544 s. ISBN 80-7179-813-4.
- MAREŠOVÁ, Alena. a kol. *Kriminální recidiva a recidivisté*. 1. vydání. Praha:IKSP, 2011. 302 s. ISBN 978-80-7338-119-6.
- MAREŠOVÁ, Alena. a kol. *Analýza trendů kriminality v roce 2008*. 1. vydání. Praha: IKSP, 2009. 132 s. ISBN 978-80-7338-092-2.
- MAREŠOVÁ, Alena. a kol. *Analýza trendů kriminality v roce 2009 a v předchozím dvacetiletém období*. Praha: IKSP, 2010. 119 s. ISBN 978-80-7338-107-3.
- MAREŠOVÁ, Alena. a kol. *Analýza trendů kriminality v roce 2011*. 1. vydání. Praha: IKSP, 2012. 127 s. ISBN 978-80-7338-127-1.

- MAREŠOVÁ A. *Pachatelé trestných činů: K problematice jejich osobností a vybraných typologií*. Praha: IKSP, 1994. 101 s.
- MAREŠOVÁ A. *Variantní scénáře vybraných druhů kriminality*. Praha: IKSP, 2008. 111s. ISBN 978-80-7338-074-8.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2. rozšířené vydání. Praha: Academia, 1997. 437 s. ISBN 80-200-0625-7.
- NETÍK, K., NETÍKOVÁ, D., HÁJEK, S. *Psychologie v právu*. 1. vydání. *Úvod do forenzní psychologie*. Praha: C. H. Beck, 1997. 140 s. ISBN 80- 7179- 177- 6.
- NEVŘALA, Jan. Sociální aspekty delikvence mladistvých. In PAULIK, Karel (ed). *Psychologické poradenství v sociální práci II.* 1. vydání. Ostrava : Ostravská univerzita, 2004. s. 121-139. ISBN 80-7042-642-X.
- NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 3. vydání. Praha: Aspi, 2008. 527 s. ISBN 978-80-7357-377-5.
- NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. Vydání. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80- 7066- 821- 0.
- PURCELL, C. *Lust Murder*. London, 2003. Cit. dle KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H.Beck, 2005. ISBN 80-7179-813-4.
- SPURNÝ, Joža. *Psychologie násilí: o psychologické podstatě násilí, jeho projevech a způsobech psychologické obraně proti němu*. 1. vydání. Praha: Eurounion, 1996. 136 s. ISBN 80-85858-30-4.
- SCHEINOST, Miroslav. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: IKSP: 2010. 238 s. ISBN 978-80-7338-096-0.
- SVATOŠ, Roman. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. 174 s. ISBN 978-80-86708-21-8.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. Vydání. Praha: C.H.BECK, 2009. 3285 s. ISBN 978-80-7400-109-3.
- ŠIMOVČEK, Ivan. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. 405 s. 978-80-7380-343-8.
- TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2010. 214 s. ISBN 978- 80- 247- 2982- 4.

- WEISS, Petr. *Sexuologie*, 1. Vydání. Praha: Grada Publishing, 2010. 744 s. ISBN 978-80-247-2492-8.
- ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie, díl II. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Policejní akademie České republiky, 1994. 170 s. ISBN 80-7251-095-9.

Odborný časopis

SCHREIBOVÁ, D. Novela zákona o soudnictví ve věcech mládeže od 1. listopadu 2011. *Právo a rodina*, 2011, roč. 13, č.12, s.9-10.

Noviny

NESÉTOVÁ, I.; DVOŘÁK, F. Rodiče se na nás obrazejí, až když se dítě ze dne na den ocitne ve vazbě : ostravské Centrum včasné intervence je docela úspěšné. *Svoboda : deník pro okresy Ostrava, Karviná, Frýdek-Místek, Nový Jičín a Vsetín*. Ostrava : Osna, 1999, roč. 9, č. 88.-roč. 11.

Internetové stránky

- Akce a projekty [online] Policie ČR [cit. 20.06.2013] Dostupné z <<http://www.policie.cz/clanek/akce-a-projekty-655004.aspx>>
- Jsou statistické údaje dostatečným zdrojem informací o stavu a vývoji kriminality v ČR? [online] Ministerstvo vnitra [cit. 20.04.2013] Dostupné z <<http://www.mvcr.cz/clanek/jsou-statisticke-udaje-dostatecnym-zdrojem-informaci-o-stavu-a-vyvoji-kriminality-v-cr.aspx>>
- Kriminogenní faktory [online] IKSP [cit. 20.05.2013] Dostupné z <<http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CDQQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.ok.cz%2Fiksp%2Fdocs%2F50y%2FCejp.ppt&>>

i=MhHpUZ_hNMOXO6OjgNAC&usg=AFQjCNEjkd-7b1TObGIDu3pidY0cjkdlcQ&bvm=bv.49478099,d.bGE>

- Kriminologie [online]. Střední odborná škola ochrany osob a majetku [cit. 12.11.2012]. Dostupné z <<http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/kriminologie.pdf>>
- Kriminologie v Evropě a ve světě [online] Ministerstvo vnitra [cit. 05.03.2013]. Dostupné z <http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCwQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.mvcr.cz%2Fsoubor%2Fprotivinsky-kriminologie-ve-svete-pdf.aspx&ei=lJTmUcCtEe7A7Abr_IDwBw&usg=AFQjCNF33sxSZdaBo-OzcEF11RNX4BhbIQ&cad=rja>
- Statistické přehledy kriminality [online] Policie [cit. 05.05.2013]. Dostupné z <<http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>>
- Prevence kriminality na úrovni obcí a krajů [online] IKSP [cit. 20.06.2013]. Dostupné z <<http://www.ok.cz/iksp/docs/360.pdf>>
- Statistické přehledy kriminality [online] Ministerstvo vnitra [cit. 20.02.2013]. Dostupné z <<http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>>
- V době prohibice se snížila kriminalita [online] Lidovky [cit. 8.3.2013]. Dostupné z <http://www.lidovky.cz/v-dobe-prohibice-se-snizila-kriminalita-fck-/zpravy-domov.aspx?c=A121026_103740_ln_domov_spa>
- Mučení Patrika: z deseti let je pět a nakonec můžou být také jenom tři [online] Litoměřický deník [cit. 12.04.2013]. Dostupné z <http://litomericky.denik.cz/zlociny-a-soudy/20110318_ro_muceni_patrika_deset_let_jen_pet-046a.html>
- Mladistvý Rom dostal za lynčování dvanáctiletého Patrika deset let [online] Ústecký deník [cit. 30.3.2013] Dostupné z

<http://ustecky.denik.cz/zpravy_region/20101125_rom_patrik_odsouzen_10let_bohosudov.html>

- Strategie prevence kriminality na léta 2012-2015 [online] Ministerstvo vnitra [cit. 10.6.2013] Dostupné z <<http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2012-2015.aspx>>
- Stalking- patologické pronásledování může zničit i byznis [online] ČT 24 [cit. 10.7.2013] Dostupné z <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10249971631-ekonomika/212411058390130/>>

Právní předpisy

- Zákon č. 141/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Soudní rozhodnutí

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.3.2009, sp. zn. 6 Tdo 1334/2008

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 4. 2003, sp. zn. 6 Tdo 1022/2002

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 8. 2010, sp. zn. 7 Tdo 793/2010

Příloha č.1. Počet vražd spáchaných České republice v letech 1989-2012

